

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1907. Andra Kammaren. N:o 64.

Onsdagen den 22 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande n:o 11, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkterna 36—43.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 44, angående understöd åt äldre behöfvande folkskollärare.

Ang. understöd åt äldre behöfvande folkskollärare.

Kungl. Maj:t hade föreslagit, att Riksdagen måtte för år 1908 å allmänna indragningsstaten anvisa ett anslag å 4,900 kronor, att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna godt meddela, användas till understöd af högst 350 kronor åt sådana äldre behöfvande folkskollärare, hvilka oförvitligt skött sin tjänst, men därifrån erhållit afsked före år 1867.

I sammanhang med denna proposition hade utskottet förehaft till behandling en af herr *E. Hammarlund* i Andra Kammaren väckt motion, n:o 24, däruti föreslagits, att Riksdagen måtte för år 1908 å allmänna indragningsstaten anvisa ett anslag å 15,000 kronor att, enligt de närmare bestämmelser Kungl. Maj:t kunde finna godt meddela, användas

dels till understöd af högst 450 kronor åt sådana äldre behöfvande folkskollärare, hvilka oförvitligt skött sin tjänst, men därifrån erhållit afsked före år 1867, och

dels till understöd med belopp, som tillsammans med från folkskollärarnes pensionsinrättning utgående pension uppginge till högst 450 kronor, åt sådana äldre behöfvande folkskollärare, hvilka oför-

Ang. understöd åt äldre behöfvande folkskollärare.
(Forts.)

vitligt skött sin tjänst, men därifrån erhållit afsked med pension före år 1892.

Utskottet hemställde, att Riksdagen med anledning af Kungl. Maj:ts förevarande framställning och herr Hammarlunds ofvannämnda motion måtte för år 1908 å allmänna indragningsstaten anvisa ett anslag å 4,900 kronor, att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna godt meddela, användas till understöd af högst 400 kronor åt sådana äldre behöfvande folkskollärare, hvilka oförvitligt skött sin tjänst, men därifrån erhållit afsked före år 1867.

Vid denna punkt hade emellertid fogats reservation af herr *Hammarlund*, som ansett utskottet böra hemställa, att Riksdagen, med bifall till herr Hammarlunds motion, måtte för år 1908 å allmänna indragningsstaten anvisa ett anslag å 15,000 kronor att, enligt de närmare bestämmelser Kungl. Maj:t kunde finna godt meddela, användas

dels till understöd af högst 450 kronor åt sådana äldre behöfvande folkskollärare, hvilka oförvitligt skött sin tjänst, men därifrån erhållit afsked före år 1867, och

dels att till understöd med belopp, som tillsammans med från folkskollärarynes pensionsinrättning utgående pension uppginge till högst 450 kronor, åt sådana äldre behöfvande folkskollärare, hvilka oförvitligt skött sin tjänst, men därifrån erhållit afsked med pension före år 1892.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till:

Herr *Hammarlund*, som yttrade: Herr talman! Herrarne torde finna det helt naturligt, att jag äfven i denna punkt vågar komma med en vädjan till kammaren. På förmiddagen gällde det folkskollärareänkorna, nu har turen kommit till de gamla afskedade folkskolläraryne.

När folkskollärarynes pensionsinrättning år 1867 kom till stånd, var det åtskilliga lärare, som redan hade afgått utan att ha fått pension. Från och med år 1885 har af Riksdagen uppförts ett anslag af 10,000 kronor att utgå till understöd åt dessa gamla lärare, de af dem nämligen, som voro i behöfvande omständigheter. Understödet, som ursprungligen var 250 kronor, har sedan höjts till 300 och slutligen till 350 kronor. I fjöl var det endast 14 af dessa gamle lärare kvar, och därför har anslaget, som ursprungligen var 10,000 kronor, nu nedsatts till 4,900. När det nu inte är flera kvar, och dessa äro så gamla, att de säkerligen icke kunna på något sätt själfva bidra till sitt uppehälle, så tycker jag, att alla skäl tala för att i någon mån höja understödet för dem. Och därför föreslår jag i min motion, att detsamma må utgå med högst 450 kronor. Utskottet har till hälften bifallit denna fram-

ställning. Det har nämligen varit med om en höjning till 400 kronor. För min del tror jag, att förslaget om 450 kronor har mycket, som talar för sig i dessa dyra tider, då därtill i betraktande tages, att dessa gamle icke kunna ha många dagar kvar att lefva.

Men min motion afser äfven att främja ett annat beaktansvärdt ändamål, nämligen att lämna understöd till dem, som tidigast afgått såsom pensionärer från folkskollärarnes pensionsinrättning, och hvilkas pensioner nu utgå med mycket små, låga belopp.

Jag föreslår därför, att utaf detta gamla anslag måtte utgå understöd äfven till de äldre folkskollärare, som afgått med pension före år 1892 och äro i behöfvande omständigheter. Här har utskottet icke alls kunnat vara med. Utskottet säger helt kategoriskt, att utskottet icke funnit motionären hafva framlagt giltiga skäl för sitt förslag, detta är allt hvad utskottet presterat i fråga om skäl. Jag har dock i min motion visat, att här måste föreligga ett behof af understöd. I en bilaga till min motion har jag nämligen med ett utdrag ur folkskollärarnes pensionsinrättnings matrikel visat, att de ännu kvarlevande pensionärer, som afgått före 1892, äro sammanlagdt endast 111; och de pensioner de åtnjuta gå till så små belopp som 177, 186, 210, 213, 225, 232, 240, 252 kronor o. s. v., allt enligt en lista, som finnes bilagd min motion. De ha således mycket små pensionsbelopp, och om utskottets förslag skulle bifallas, att de här gamle, som afgått före 1867, skulle få understöd af 400 kronor, så komme ett 70-tal af dessa före 1892 pensionerade att få *mindre* än de före 1867 afgångna, som aldrig fått någon pension; och det kan väl icke vara rimligt att ställa så till, att dessa, som dock en gång ansetts berättigade till pension, skulle få sämre ställt än de, som aldrig varit berättigade till pension. Detta är ett ytterligare skäl för att gifva dem, som äro i behof, ett understöd.

Några principiella skäl mot ett sådant understöd har inte heller utskottet haft att anföra. Jag vill erinra därom, att för några år sedan väcktes här motion om ett anslag, på det att pensionerna måtte kunna höjas från nuvarande belopp till 525 kronor. Men då sade Riksdagen nej af principiella skäl. *Nu* är det däremot icke fråga om att höja redan bestämda pensioner, utan här är endast fråga om att göra på samma sätt som med de gamle, som aldrig fått någon pension, nämligen bevilja ett anslag, för att ett understöd skall kunna tilldelas de gamla pensionärer, som hafva mycket små pensionsbelopp och äro i behöfvande omständigheter. Jag tänker mig, att här samma villkor böra fastställas som i fråga om understödet till dem, som afgått före år 1867: att sålunda dessa understödstagare skola oförvitligt ha skött sin tjänst, vara minst 60 år gamla och i behöfvande omständigheter.

Mina herrar! På förmiddagen visade kammaren välvilja mot de gamla skollärareänkorna genom att bifalla reservationen under 15:e punkten. Jag hoppas, att jag icke vädjar förgäfvets, då jag nu ber kammaren äfven med välvilja omfatta de gamla ännu kvarvarande af den första uppsättningen af folkskollärare i vårt land,

*Aug. under-
stöd åt äldre
behöfvande
folkskol-
lärare.
(Forts.)*

Ang. understöd åt äldre behöfvande folkskollärare.
(Forts.)

de gamle banbrytarna på folkundervisningens fält. Jag hemställer om bifall till min motion.

I detta anförande instämde herrar *Johansson* i Jönköping, *Thylander*, *Larsson* i Klagstorp och *Lindgren*.

Herr Forssling: Herr talman, mina herrar! Till hvad herr Hammarlund sagt ber jag att ytterligare få tillägga, att de skollärare, som här äro i fråga, höra till de allra äldsta, som under större delen af, ja, hela sin tjänstetid, hafva fått arbeta under sådana förhållanden och med så ringa lön, att det förefaller ofattbart för nutidens människor, särskildt för lärare, huru de kunnat draga sig fram, i synnerhet som de ofta haft stor familj att försörja.

Det är icke heller här fråga om några stora belopp, utan om mycket blygsamma. Det är endast fråga om att ställa så till, att dessa gamla banbrytare komma upp till ett blygsamt existensminimum på 450 kronor om året, och det kan man väl icke anse vara något öfverflödigt eller stort belopp. För 14 stycken, om de nu lefva, begäres ett understöd af 450 kronor för hvarje. De afgingo före 1867 och ha således ingen pension ur pensionskassan.

Beträffande de 111, om hvilka herr Hammarlund talar i sin reservation, gäller det ock att gifva dem så stort understöd, att det, tillsammans med det belopp, som utgår från pensionskassan, skulle bereda dem ett existensminimum af 450 kronor att lefva på, under villkor dock, att de skulle ha uppnått en sådan ålder, att de äro orkeslösa och således icke själfva kunna förtjäna något till sitt uppehälle, att de oförvitligen tjänstgjort och att de slutligen befinna sig i behöfvande omständigheter, hvilket då skulle styrkas af myndighet, förmodligen pastorsämbetet.

Utskottet förordar visserligen för 14 af dessa äldre folkskollärare — de, som afgingo före 1867 — en tillökning af det nuvarande understödet från 350 till 400 kr., således en tillökning af 50 kr. Detta är ju ett ganska afsevärdt belopp för de personer, om hvilka här är fråga. För dem äro 50 kr. mycket, men man måste i alla fall säga, att detta, som de således skulle få, understiger hvad som menas med existensminimum. Jag tror icke, att den, som kanske tillika har en orkeslös hustru, skall, åtminstone icke utan umbäranden af olika slag, kunna för ett belopp, som är mindre än 450 kr., hyra rum, köpa ved och mat och allt annat, som hör till ett nödortfigt uppehälle.

Detsamma gäller också för de 111 folkskollärare, som ha understöd ur pensionskassan, men hvilkas inkomst icke går upp till 450 kr. Utskottet har visserligen sagt, att herr Hammarlund icke förebragt giltiga skäl för sitt yrkande angående dessa, men i mitt tycke är redan det faktum, att de ha mindre än 450 kr., ett sådant giltigt skäl, och härtill komma ju de öfriga villkor, som äfven för dem skulle gälla, nämligen viss ålder, orkeslöshet, så att de icke kunna förtjäna någonting, oförvitlig tjänstgöring och

intyg om att de äro i behof af understödet. Jag hyser visserligen den största aktning och respekt för statsutskottet i allmänhet, och jag finner, att dess beslut äro i de allra flesta fall mycket väl grundade. Jag hyllar också, liksom utskottet, den satsen, att den största sparsamhet bör iakttagas, men jag tycker, såsom också en talare på förmiddagen här sade, att i det här fallet står sparsamhetsprincipen i strid med barmhärtighetsprincipen, och då måste enligt min tanke den förra principen vika för den senare. Därför vill jag i likhet med herr Hammarlund värdsamt anhålla, att öfriga ledamöter af statsutskottet ville, i likhet med honom, i denna fråga låta känslorna tala, såsom de gjorde, när det var fråga om att öka pensionen till folkskollärareänkorna, och således icke motsätta sig herr Hammarlunds yrkande, i hvilket fall jag också hoppas, att kammarens öfriga ledamöter icke skola hafva någonting emot hans yrkande, utan också vara med om bifall till hans reservation. Jag anhåller därför om bifall till herr Hammarlunds reservation.

Ang. understöd åt äldre behöfvande folkskollärare.
(Forts.)

Med herr Forssling instämde herrar *Ericsson* i Alberga och *Hammarström*.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Kungl. Maj:t har i denna punkt begärt ett anslagsbelopp af 4,900 kronor, för att dessa äldre, före 1867 afgångna folkskollärare, som icke ha pensionsrätt, skulle hvar och en få ett understöd af 350 kr. Genom herr Hammarlunds motion vid denna punkt sönderfaller frågan i två delar. Han föreslår nämligen, att dessa äldre folkskollärare, som icke ha pensionsrätt, skulle tilldelas ett understöd af 450 kr. för hvar och en, samt dessutom, att äfven sådana folkskollärare, som afgått från tjänsten med pension, men erhållit pension till belopp under 450 kr., skulle få en fyllnad intill 450 kr. för hvar och en. Utskottet har så till vida godkänt herr Hammarlunds förslag, att utskottet höjt beloppet till dem, som icke ha någon pensionsrätt alls, från de af Kungl. Maj:t föreslagna 350 kronorna till 400 kr. Längre har utskottet icke kunnat gå i sin tillstyrkan af motionen. Då påstås det, att, när man nu tilldelat så högt belopp som 400 kr. till sådana folkskollärare, som icke ha pensionsrätt, det skulle taga sig underligt ut, om man då icke ville också höja pensionsbeloppet för dem, som ha pension, hvilken dock icke uppgår till 450 kr. Det är dock någon skillnad på dessa saker, och det är framför allt en stor principiell skillnad. Orsaken, hvarför dessa belopp för folkskollärare, som icke ha pensionsrätt, blifvit från det ena året till det andra höjda, är väl den, att Riksdagen i första hand härför anslagit 10,000 kr. och att i mån som den ena efter den andra af dessa dött undan, medan anslaget i alla fall kvarstått, detta senare lämnat medel till att utbetala högre understödsbelopp. Understödet har också åtskilliga gånger blifvit höjdt, sista gången till 350 kr., och motionären föreslår nu, såsom jag sade, 450 kr. Men därmed är icke behöfligt att höja anslaget, utan anslaget har tvärtom kunnat nedgå från

Ang. under-
stöd åt äldre
behöfvande
folkskol-
lärare.
(Forts.)

10,000 kr. till 4,900 kr., hvilket belopp ändå är tillräckligt för att därför kunna utbetala dessa 400 kr. i pension, hvilka nu af utskottet föreslås.

Utän att anslaget hade räckt, är det naturligt, att det mött betydligt större svårigheter att få denna summa, som här är i fråga.

Nu föreslås det i en annan del af motionen, att de pensionsberättigade också skulle få 450 kronor. Detta bidrag har emellertid förändrats till understöd, men skulle i alla fall utgå till dem, som afgått från tjänsten med pensionsrätt. Det är ju naturligt, att man högst ogärna medgifver en högre pension än hvad vederbörande har rätt till. Börjar man ändra en stat på ett sätt, som i denna motion afses, ligger det nära till hands, att man skall fullfölja ett sådant beslut på alla andra områden. Jag behöfver icke nämna mera, än hur det härutinnan ställer sig med afseende på militärerna. När de fingo förhöjd pensionsrätt för några år sedan, är det naturligt, att alla, som afgått dessförinnan, ha lägre pension än de, som härefter afgå. Det är sålunda icke endast de afgångna folkskollärarne, som på ett dylikt sätt fått en betydligt mindre pension, utan så är ju äfven förhållandet med poststaten och hvilka stater jag än vill räkna upp. Jag anser, att det är en farlig princip man här kommer in på. Det må vara, att man kallar det nu ifrågavarande bidraget »understöd», det kommer i alla fall att verka som en högre pension.

Nu säges det, att man på förmiddagen varit välvilligt stämd, då det gällde en höjning af skollärareänkornas pensionsrätt. Det är en stor skillnad mellan den frågan och den, som nu debatteras. Då gällde det endast för Riksdagen att medgifva, det pensionskassan fick betala ut högre pensioner af det skälet, att den lämnade tillgång härtill. Är det så, att folkskollärarnes pensionsinrättning genom en verkställd matematisk utredning visas vara i stånd att betala högre pensioner för sådana, som afgått något år innan den nya staten fastställdes, tror jag icke, att Riksdagen sätter sig emot detta. Men det är skillnad på att härför anlita skattevägen och att taga de för utgifterna erforderliga medlen ur en pensionskassa. Kan det visas, att denna förmår lämna något utöfver hvad den har skyldighet till, och det är jag benägen tro, att den kan, på grund af de stora afgifter, som man i förfjöl stadgade för densamma, då må den lämna det här ifrågasatta understödet. Men som frågan nu står, har den en stor principiell innebörd, och jag kan icke anse annat, än att statsutskottet i denna del handlat både försiktigt och rätt genom att afslå herr Hammarlunds motion i denna del.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr vice talmannen: Herr talman! För den komplimang, som en ärad talare nyss tilldelade statsutskottet, ber jag

att å statsutskottets och egna vägnar få betyga nämnde talare en varm tacksamhet.

Det har mången gång här i kammaren gifvits exempel på, att när statsutskottet trott sig ha gjort allvarsamt försök att skicka sig på bästa sätt, har utskottet likväl blifvit klandradt, så snart utskottet vågat sig på att något hålla igen i fråga om löner och pensioner. Ingalunda kan det falla mig in att göra denna lilla fråga till ett stort nummer. Men med tanke på hvad som skedde senast under förmiddagens plenum och med lifligt minne af mycket annat, det nämnda likt, må det tillåtas mig att säga, att det är ingen afundsvärd lott att vara ledamot af statsutskottet. Sannerligen jag vet, huru de, som sitta som ledamöter i detta utskott, skola bete sig för att vara behagliga för denna kammares majoritet.

Kungl. Maj:t har här föreslagit, att de gamla folkskollärare, som erhållit afsked före år 1867, skulle få ett årligt understöd af högst 350 kronor. Statsutskottet har icke allenast tillstyrkt detta Kungl. Maj:ts förslag, utan tillstyrker därutöver, på grund af herr Hammarlunds motion, 50 kronor, så att understödsbeloppet skulle bli 400 kronor årligen.

Herr Hammarlund har i sin motion rörande denna fråga liksom äfven i en vid denna punkt i utskottsutlåtandet afgifven reservation föreslagit, att Riksdagen för år 1908 måtte anvisa ett anslag å 15,000 kronor att användas »*dels* till understöd af högst 450 kronor åt sådana äldre behöfvande folkskollärare, hvilka oförvitligt skött sin tjänst, men därifrån erhållit afsked före år 1867, och *dels* till understöd med belopp, som tillsammans med från folkskollärarynes pensionsinrättning utgående pension uppginge till högst 450 kronor, åt sådana äldre behöfvande folkskollärare, hvilka oförvitligt skött sin tjänst, men därifrån erhållit afsked med pension före år 1892».

I sistnämnda afseende har Kungl. Maj:t icke afgifvit förslag. Nu föreställer jag mig, att, innan Kungl. Maj:t framlade detta sitt förslag till Riksdagen, Kungl. Maj:t helt säkert fått pröfva petitioner och andra framställningar, som i ämnet inkommit till Kungl. Maj:t. Jag föreställer mig vidare, att när herr Hammarlund märkte, att Kungl. Maj:t icke lyssnat till allt hvad vederbörande begärt, så var det då, som herr Hammarlund tänkte som så: nåväl, Kungl. Maj:t vill icke, men jag vill. Sådant ha vi sett exempel på förut i många frågor. Men så gammal i gård är jag och så mycket har jag haft tillfälle att följa ärendenas behandling på olika områden i riksdagsarbetet, att jag anser det vara bäst att icke alltför mycket lyssna till en enskild motionärs önskningsar i frågor af hithörande slag.

Det kan naturligtvis icke falla mig in att yrka bifall till statsutskottets förslag, huru väl afvägd det än kan synas mig vara. Herr Hammarlund har sagt, att det borde vara annorlunda, och må det därvid förblifva.

Ang. understöd åt äldre behöfvande folkskollärare.

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter af herr talmannen gifna propositioner å de därunder gjorda yrkandena blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Punkterna 45—51.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. pension
åt vaktmästa-
ren P. V. Pet-
tersson.*

Punkten 52, angående pension åt vaktmästaren vid folkskoleseminariet i Stockholm P. V. Pettersson.

Kungl. Maj:t hade föreslagit, att vaktmästaren vid folkskoleseminariet i Stockholm Per Vilhelm Pettersson måtte från och med månaden näst efter den, hvori han blefve entledigad från sin vaktmästarsyssla, dock icke tidigare än från och med den 1 juli 1908, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af 750 kronor årligen.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts föreliggande förslag, att vaktmästaren vid folkskoleseminariet i Stockholm Per Vilhelm Pettersson måtte från och med månaden näst efter den, hvori han blefve entledigad från sin vaktmästarsyssla, dock icke tidigare än från och med den 1 juli 1908, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af 600 kronor årligen.

Beträffande denna punkt hade emellertid reservation afgifvits af herr *Hammarlund*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning måtte af Riksdagen bifallas.

Efter det utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr *Hammarlund*, som anförde: I denna punkt finnes den sista reservation, som jag vid detta utlåtande funnit mig böra afgifva, och kammaren torde ursäkta, att jag äfven här säger några ord till försvar för denna reservation.

Det har synts mig, som om det förslag, Kungl. Maj:t här framlagt, har alla skäl för sig. Rektor och konsistorium hade för den vaktmästare, hvarom här är fråga, föreslagit en pension af 900 kronor; statskontoret och Kungl. Maj:t ha däremot ansett, att 750 vore den riktiga siffran, och herrarne torde veta, att särskildt statskontoret ganska noga nagelfar, när det är fråga om pensioner. Rätteligen borde man ha 800 kronor, säger statskontoret, men på grund af vissa omständigheter gör det en nedprutning till 750 kronor. Nu prutar emellertid utskottet än ytterligare och kommer ned till siffran 600 kronor.

Denne vaktmästare har nu en lön af 1,200 kronor jämte fri bostad af två rum. Han är 70 år gammal och har innehaft sin

tjänst i 32 1/2 år. Under sådana förhållanden är det väl icke för mycket att sätta i fråga, att han borde få hvad Kungl. Maj:t här begärt, eller 750 kronor, helst det för seminariet är önskligt, att han afgår, emedan man, sedan den nya seminariebyggnaden uppförts, skulle behöfva en vaktmästare, som tillika kan vara maskinist och sköta värmeledningen.

Ang. pension
åt vaktmästaren
P. V. Petersson.
(Forts.)

Jag hemställer om bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Vidare yttrade:

Herr Eriksson i Bäck: Jag förstår ju mycket väl, att herr Hammarlund icke kan vara nöjd med det belopp, som utskottet här föreslagit, men detta är dock just det belopp, som i alla liknande fall hittills beviljats, och utskottet har icke funnit några skäl föreligga att föreslå mera, än hvad man förut brukat gifva åt sådana personer som den nu ifrågavarande.

På nu anförda skäl yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag ber att få instämma med herr Hammarlund i det yrkande, som han nu här framställt.

Herr vice talmannen: På de skäl, som af utskottet blifvit anförda, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Äfven jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag. Vaktmästarne ha förut i regel haft 500 kronor i pension, men förra året höjdes detta belopp till 600 kronor. Jag anser icke, att det är skäl att redan nu i år, ett år efteråt, ytterligare höja beloppet och ber därför, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, proposition dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorde framställning; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i 52:a punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Omröstningen utvisade 107 ja mot 58 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

*Ang. pension
åt vaktmästaren
C. A.
Carlsson.*

Punkten 53, angående pension åt vaktmästaren vid tekniska högskolans kemiska laboratorium C. A. Carlsson.

Kungl. Maj:t hade föreslagit, att vaktmästaren vid tekniska högskolans kemiska laboratorium Carl August Carlsson måtte från och med månaden näst efter den, hvori han blefve entledigad från sin vaktmästarsyssla, dock icke tidigare än från och med den 1 januari 1908, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af 750 kronor årligen.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts under förevarande punkt gjorda framställning, att vaktmästaren vid tekniska högskolans kemiska laboratorium Carl August Carlsson måtte få från och med månaden näst efter den, hvori han blefve entledigad från sin vaktmästarsyssla, dock icke tidigare än från och med den 1 januari 1908, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af 600 kronor årligen.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter

Herr Föreståndaren yttrade: Herr talman, mina herrar! Att döma af statsutskottets hänvisning vid dess fixering af pensionsbeloppet, synes det, som om utskottet skulle ha jämfällt denna vaktmästarebefattning vid en vetenskaplig institution med hvarje annan dylik befattning. Detta kan emellertid icke, anser jag, vara fullt riktigt. I allmänhet torde man utan vidare kunna ställa något högre fordringar på en vaktmästare vid en vetenskaplig institution och speciellt vid en sådan, som det här är fråga om, nämligen en kemisk-teknisk institution.

Och hvad nu särskildt beträffar denne vaktmästare Carlsson, är han betydligt höjd öfver det vanliga måttet. Under sin långa tjänstetid af 42 år har han inhämtat ett icke ringa mått af vetande på kemiens område, och långt ifrån att behålla det för egen räkning, har han undervisat de nykomna eleverna och därvid så att säga utfört en extralärarens arbete. Jag är viss om att han i de flesta afgangna elevernas minne kvarstår mera som läraren än som vaktmästaren, hvilket tog sig uttryck för en del år sedan i en hyllning, som bragtes honom af samtliga afgangna elever. Och i dag ha vi fått ett nytt bevis härför i de hedrande vitsord, som lämnades honom i Första Kammaren såväl af en före detta lärjunge som af en före detta lärare, och som hade till följd, att Första Kammaren för sin del anslöt sig till den kungl. propositionen i ämnet.

Som hufvudsakligt motiv för sänkningen af pensionsbeloppet synes det mig, som om man velat framhålla det förhållandet, att Carlsson åtnjutit en lägre aflöning än hvad som tillkommer en förste vaktmästare. Men det att hans lifsarbete varit dåligt betaldt bör väl ej vara ett verkligt vägande motiv till att han äfven, sedan krafterna svikit, skall afspisas med en knappt, ja, alltför knappt tillmätt pension, då han nu drar sig tillbaka från en — betänken det, mina herrar! — 42-årig, hedrande och af alla såväl lärare som elever högt skattad verksamhet.

Jag ber, herr talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan samt bifall till Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

Häruti instämde herrar *Larsson* i Göteborg, *Nyström* och *Camitz*.

Herr vice talmannen: Herr talman! Vid pröfningen af dessa pensionsfrågor har statsutskottet funnit, att det pensionsbelopp, som utskottet föreslagit för vaktmästare Carl August Carlsson liksom för vaktmästaren i näst föregående punkt, Wilhelm Pettersson, utgörande 600 kronor, varit det högsta pensionsbelopp, som personer inom denna aflöningsklass erhållit, och det högsta, som af Riksdagen beviljats äfven under de senaste åren. Tidigare voro dessa pensioner betydligt lägre. Om vi gå tillbaka t. ex. en 10 à 12 år, så finna vi, att dessa pensioner uppgingo till 400 à 450 kronor; det är först på senare tider, som de gått upp till 600 kronor, hvilket varit det högsta. Dessa pensionstagare hafva icke bidragit till sin egen pensionering, en omständighet, som icke bör helt och hållet lämnas å sido. När kammaren nu så nyss som i näst föregående punkt har fastslagit hvad Riksdagen de senare åren ansett vara det lämpliga beloppet för ifrågavarande löneklass af statstjänare, så synes det mig underligt, om man nu skulle gå ifrån denna åsikt och besluta annorlunda, något som jag för min del icke kan föreställa mig, att kammaren vill göra.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet *Hammarskjöld*: Herr talman, mina herrar! Riksdagen i sin helhet och icke minst Andra Kammaren har i fråga om nästan allt hvad Kungl. Maj:t begärt på åttonde hufvudtiteln visat en offervillighet och en frikostighet, som varit af det slag, att jag känt mig innerligen tacksam, och äfven i dag har kammaren gått mina önskningar till mötes i de punkter, där jag mest höll på bifall. Detta gör, att det har varit med en viss tvekan jag nu begärt ordet för att gå mot statsutskottets uttalade önskan. Men jag gör det därför att jag anser, att här verkligen föreligger skäl att hålla på Kungl. Maj:ts förslag. Det har redan af den förste talaren framhållits, att den person, som här är i fråga, har visserligen varit vaktmästare och skött en vaktmästares göromål. Men han har varit något mera, något mera ansvarsfullt. Han har varit ett slags under-

Ang. pension
ått vaktmästare
C. A.
Carlsson.
(Forts.)

Ang. pension
åt vaktmästare
C. A.
Carlsson.
(Forts.)

lärare vid tekniska högskolan, och detta på sådant sätt, att han fått de bästa vitsord. Detta har utgjort en särskild anledning för mig att frånga den princip, som Riksdagen annars under sista åren följt, nämligen att icke sätta vaktmästarepensioner högre än till 600 kronor. När den föregående punkten behandlades, ville jag icke begära ordet och starkt hålla på Kungl. Maj:ts förslag, ty jag kunde icke annat än böja mig för att det fanns fog för den ståndpunkt, som statsutskottet intagit. Men i denna punkt anser jag, att det finnes fog för att bevilja högre pension, än utskottet vill bevilja: jag anser, att det finns fog för att bevilja hvad Kungl. Maj:t föreslagit. Jag vill återropa ett precedensfall, som dock icke rör någon pension, utan ett lönetillskott. På åttonde hufvudtiteln förekom ett personligt lönetillägg åt en vaktmästare i Uppsala vid den geologiska institutionen därstädes, hvilken vaktmästare lär vara snart sagdt världsberömd för sin skicklighet att tillaga mineralpreparat och eftersökt från nära nog alla länder för sin förmåga i detta afseende. Han fick ett personligt lönetillskott just som erkännande för denna sin skicklighet. Jag tycker, att det fall, som nu är i fråga, kan anses som analogt med det från Uppsala och kan tala för bifall. Slutligen finnes ett skäl — som icke är ett verkligt skäl, men som skulle kunna kallas ett opportunitetsskäl — nämligen att Första Kammaren bifallit den högre pensionen.

På de skäl jag anført vill jag vördsamt hemställa, om icke kammaren i denna punkt ville frånga statsutskottets förslag och bifalla Kungl. Maj:ts.

Herr Eriksson i Bäck: Herr talman! Det är med icke så liten förvåning jag hörde från statsrådsbanken, att vaktmästare Nilsson har skött utom sin vaktmästarebefattning äfven en befattning som underlärare. Har så varit förhållandet, borde han väl blifvit rekommenderad till att blifva verklig innehafvare af sådan befattning med motsvarande lön. Det hade ju varit rätta sättet. Det torde väl kanske då varit förhållandet med honom som det är på ett och annat håll, att han som vaktmästare utfört en hel del arbeten med lika stor om icke större skicklighet, än tjänstemän göra eller borde göra. Jag sade, att det var med förvåning jag hörde, att denne vaktmästare också skötte en underlärares befattning. Men här står uttryckligen, att vid rektors skrifvelse voro fogade handlingar, hvori meddelades, enligt vederbörandes intyg, att vaktmästaren i fråga *odeladt* ägnat sig åt sin befattning. När har han då fått tid att sköta underlärarebefattningen, när han odeladt ägnat sin tid åt sin vaktmästarebefattning? Vidare står det, att han på ett utmärkt sätt fullgjort sina åligganden. Han har ju endast varit anställd som vaktmästare, men nu säges, att han varit underlärare tillika. Jag har svårt att förstå det.

Då hvad utskottet föreslagit står i öfverensstämmelse med hvad i liknande fall hittills beviljats, tycker jag, att det skulle

vara underligt, om kammaren skulle frångå den uppfattning, som förut följts i dylika fall. Jag yrkar bifall till statsutskottets hemställan.

*Ang. pension
åt vaktmästare
C. A.
Carlsson.
(Forts.)*

Herr Larsson i Göteborg: Herr talman! För att icke kammaren skall missuppfatta ett uttryck, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet hade angående denne vaktmästares tjänstgöring, så ber jag få upplysa, att denne vaktmästare Carlsson har innehaft vaktmästarebefattning och haft till uppgift att hjälpa vederbörande professorer med anordnande af instrument och preparat med mera, som förekommer vid föreläsningarna, och dels som sådan, dels som vaktmästare vid laboratoriet genom sin långa erfarenhet kunnat af eleverna betraktas nästan som lärare. Han har kunnat lämna sådana upplysningar, att eleverna af honom inhämtat ganska mycket vetande. Och som min kollega på stockholmsbanken nyss anförde, så har han också af eleverna fått en särskild hyllning för sin verksamhet härvidlag. Jag har med dessa ord endast velat påpeka, att han icke varit en extralärare i detta ords vanliga bemärkelse.

För att, som sagdt, icke något missförstånd skulle uppstå, har jag velat meddela detta, och för öfrigt ber jag att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Jag vill endast fästa herr Erikssons uppmärksamhet på, att det för närvarande är punkt 53, som är på tal, och att frågan rör sig om en vaktmästare Carlsson och icke, som han tycktes föreställa sig, om vaktmästare Nilsson, hvarom han yttrat sig.

Jag vill tillägga, att om under föregående år pension till vaktmästare utgått med 600 kronor, så får man taga hänsyn till, att under de senare åren inträffat stor prisstegring på många områden och icke minst i afseende på hyror. Äfven dessa vaktmästare komma att få känning däraf, då de afgå från sina befattningar och blifva hänvisade till att hyra bostad. Då förefaller det mig rimligt, att man i sådant fall, som det här är fråga om, bifaller Kungl. Maj:ts förslag. Då dessutom anförts viktiga skäl därutöfver, så tycker jag, att det skulle vara i hög grad att beklaga, om man behöfde företaga en gemensam votering i en punkt sådan som denna. Jag ber därför att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Det har sagts, att det vore att beklaga, om det i denna fråga skulle behöfva anställas gemensam votering. Men jag tycker för min del, att det skulle vara att beklaga med hänsyn till utgången af voteringen i föregående punkt, där kammaren med 107 röster mot 58 godkände hvad utskottet i den punkten hemställt, om kammaren här skulle fatta ett motsatt beslut.

Ang. pension
åt vaktmästare
C. A.
Carlsson.
(Forts.)

Utskottet har ingenting annat att hålla sig till än de handlingar, som förelagts utskottet, då en fråga där behandlas. Någon skillnad i afseende å dessa båda punkter lär väl knappast stå till att uppleta till förmån för den nu föredragna punkten framför den förut redan beslutade. I den sistnämnda hette det, att den där omhandlade vaktmästaren hade 1,200 kronor i kontant lön och därjämte fri bostad om 2 rum och kök samt dessutom fri vedbrand och lyse, således 1,200 kronor utom naturaförmånerna. Här gäller det en vaktmästare vid tekniska högskolan, och här har styrelsen för högskolan i sin skrifvelse den 31 december 1906 sagt, att, »enligt hvad styrelsen i sin förutberörda skrifvelse meddelat, Carlsson varit anställd såsom vaktmästare vid den kemiska afdelningen alltsedan år 1864 och således tjänstgjort mer än 40 år samt såsom aflöning under de senare åren åtnjutit 850 kronor årligen jämte fri bostad och gas».

Således har denne man såsom vaktmästare haft mindre aflöning än den i föregående punkt omförmälde vaktmästaren. Men Kungl. Maj:t har begärt enahanda belopp för dem båda två. Statsutskottet har och tillstyrkt samma belopp för båda. Och kammaren har godkänt statsutskottets hemställan om tilldelande af en pension till belopp af 600 kronor årligen till den föregående vaktmästaren. För min del kan jag icke förstå, att den nu ifrågavarande vaktmästaren skulle hafva rätt — med hänsyn till innehafda löneförmåner — till högre pension än den förre. Äfven om det skulle blifva gemensam votering, hvilket ju skulle ske, för den händelse statsutskottets hemställan i denna punkt skulle godkännas af denna kammare, får jag dock säga, att det vore egendomligt, om man ej ändå skulle handla konsekvent från den ena minuten till den andra, och om man således skulle fatta ett beslut, som gifver denne vaktmästare högre pension än den föregående.

Herr Eriksson i Bäck: Herr talman! Ja, det är alldeles sant, som herr Kvarnzelius anmärkte, att jag tagit fel på punkt. Då jag vände bladet i utskottets utlåtande, fick jag upp vilse öppning, och där gällde det också en vaktmästare, så det är ju ganska förklarligt, att jag tog fel.

Emellertid är det min uppfattning i frågan, att det belopp, som utskottet i förevarande fall föreslagit, är det lämpligaste och riktigaste.

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Herr talman, mina herrar! Jag tycker, att kammaren knappast kan gå ifrån det beslut, som fattades under föregående punkt. Där var det fråga om en vaktmästare, för hvilken Kungl. Maj:t föreslagit en pension af 750 kronor. För min del kan jag icke förstå, att Kungl. Maj:t i ena fallet berömmar en vaktmästare, men säger: jag bryr mig icke om att försvara den framställning, som i kungl. propositionen gjorts angående honom, men i det andra fallet likaså berömmar en annan vaktmästare, men beträffande honom bestämdt vidhåller sitt

yrkande. Jag kan icke fatta skillnaden i det ena fallet och det andra. I förra punkten sadet det, att denne vaktmästare bestridt sin vaktmästaresyssla troget och nitiskt samt besparat seminariet många utgifter. Detta innebär alldeles detsamma, som statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet talade om, att äfven denne gjort. Således är, enligt mitt förmenande, det så, att antingen Kungl. Maj:t här är mycket inkonsekvent eller ock att Kungl. Maj:t förut icke alls handlat riktigt, då den nu ifrågavarande vaktmästaren, som skulle vara så utmärkt duglig, fått nöja sig med en lön, som är betydligt mindre, än hvad den föregående vaktmästaren har haft. Jag tycker, att huru man än ser denna sak, får man dock i alla fall lof att vara någorlunda konsekvent och behandla den ena precis på samma sätt som den andra. Det är icke så, som herr Kvarnzelius nämnde, att hvad vi beslutat i den andra punkten skulle innebära ett skäl att här bevilja den högre pensionen, ty just i förra punkten gick kammaren ifrån Kungl. Maj:ts förslag och biträdde utskottets förslag om en pension af 600 kronor till denne vaktmästare, för hvilken Kungl. Maj:t begärt en pension af 750 kronor.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nyström: Herr talman! Det är allt en betydande skillnad på den föregående punkten och denna. Den vaktmästare, som det där var tal om, hade icke tjänstgjort under 35 år, den tid, som man i allmänhet anser vara nödvändig, för att pension skall beviljas. Och detta har också mycket riktigt anförts i statsutskottets betänkande. Den vaktmästare vid tekniska högskolan, som det här är fråga om, har tjänstgjort under 42 år och således tjänat mycket längre tid, än som annars brukar läggas såsom grund för pensions meddelande.

Vidare ber jag att få anmärka, att vid den tidpunkt, då pensionen skulle komma att utfalla, han redan nått 72 års ålder. Och jag hemställer, om icke denna tid från 65 år, som är den vanliga pensionstiden, till 72 år skulle kunna vara lämplig att utjämna de missförhållanden, som påvisats af vice talmannen, nämligen att denne vaktmästare icke har erlagt några pensionsafgifter. Jag anser, att den öfvertid, som han har att tillgodoräkna sig, bör kunna utjämna det förhållande, att han icke har erlagt några pensionsafgifter.

Jag vill vidare framhålla, att tekniska högskolans styrelse har föreslagit en högre pension än Kungl. Maj:t. Tekniska högskolans styrelse har nämligen föreslagit hela lönen i pension eller 850 kronor, under det att Kungl. Maj:t, på statskontorets tillstyrkan, har gått ner till 750 kronor. Om man tager i betraktande det förhållande, hvaruti denne vaktmästare — som jag också har haft det nöjet att personligen arbeta tillsammans med i min ungdom — om man tager i betraktande, säger jag, det förhållande, i hvilket han stått till alla de gångna generationerna, såväl elever som lärare, skall man finna, att detta förhållande är fullt jämförligt med det

*Ang. pension
ät vaktmästare
n C. A.
Carlsson.
(Forts.)*

Ang. pension
åt vaktmästare
C. A.
Carlsson.
(Forts.)

exempel, som anfördes utaf herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet. Man kan mycket väl kalla denne vaktmästare för en underlärare utan att därför ställa honom öfver den sociala punkt, där han står. Han har nämligen under sin långa tjänstgöringstid förvärfvat sig en oerhördt rik erfarenhet icke blott i ordnandet af laboratoriearbeten, utan äfven i fråga om att hjälpa både elever och professorer vid de ganska maktpåliggande experiment, som under denna långa tid anstälts vid högskolan.

Jag kan tillägga, att det ibland hans forna elever råder ett mycket lifligt intresse för att Riksdagen skall bevilja den pension, som utaf Kungl. Maj:t blifvit föreslagen. Jag har såsom gammal teknolog haft flera telefonmeddelanden både i dag och i går äfvensom personliga besök för att jag skulle lägga min röst i vågskålen för denne gamle förtjänte trotjänare. Och jag vill bekligen anhålla, att kammaren icke måtte afslå detta belopp, som ju för oss är ringa, men för honom af ganska stor betydelse.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Herr talman, mina herrar! Hvad som utaf den föregående talaren anfördes såsom ett skäl för att bevilja denne vaktmästare en pension af 750 kronor framför den andre vaktmästaren, *det* håller nog icke streck. För den i föregående punkt omnämnde vaktmästaren begärde vederbörande rektor en pension af 900 kronor, men Kungl. Maj:t och statskontoret föreslogo allenast 750 kronor. För den nu ifrågavarande vaktmästaren åter har vederbörande styrelse icke begärt mer i pension än 850 kronor, men Kungl. Maj:t och statskontoret hafva i alla fall äfven för denne tillstyrkt en pension af 750 kronor. För den förre vaktmästaren har således begärts högre pension än för den senare, men det oaktadt har statsutskottet ställt båda vaktmästarna lika. Och hvad det skälet beträffar, att den nu ifrågavarande vaktmästaren skulle hafva tjänstgjort så lång tid, så brukar det väl anses vara till fördel för en tjänstinnehafvare att få lof att behålla sin befattning så länge som möjligt och därigenom få större förtjänst — genom att behålla lönen jämte fri bostad och hvad därtill hör såsom vedbrand och lyse — än som han skulle få, om han vid tidigare år finge nöja sig med pension, som ju är betydligt mindre. Det kan väl vara sant — jag vill visst icke bestrida det — att denne vaktmästare varit en duglig och skicklig karl, som hjälpt eleverna vid tekniska högskolan, och att de också därför böra vara tacksamma mot denne vaktmästare. Men jag tycker i alla fall, att det är en sak mellan eleverna vid tekniska högskolan samt denne vaktmästare, en sak, som icke staten bör lägga sig i, om de haft hjälp af vaktmästaren och därför vilja bevisa honom någon erkänsla.

Jag ber fortfarande att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning framställde herr talmannen jämlikt de därunder gjorda yrkandena proposition först på bifall

till utskottets hemställan och vidare på afslag å berörda hemställan och bifall i stället till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den sistnämnda propositionen. Emellertid begärdes votering, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition, så lydande:

*Ang. pension
åt vaktmästaren
C. A. Carlsson.*

Den, som vill, att kammaren med afslag å statsutskottets hemställan i 53:e punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 11 bifaller Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utföll med 82 ja, men 88 nej, hvadan utskottets hemställan af kammaren bifallits.

Punkterna 54 och 55.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Efter föredragning häruppå af *punkten 56*, angående pensioner åt vid rikets allmänna kartverk anställda gravören Clas Evald Reinhold Herlin, rit- och koloreringsbiträdet Sofia Karolina Maria Claesson samt vaktmästaren Carl Erik Jansson, begärdes ordet af

Herr Lindhagen, som yttrade: Jag ber att få fästa uppmärksamheten på ett egendomligt förhållande. Här hafva vi också en vaktmästare, som fått det af Kungl. Maj:t föreslagna pensionsbeloppet af 750 kronor nedsatt till 600 kronor; men här framstår nedsättningen uti en särdeles skarp relief. I detta fall hafva af Kungl. Maj:t begärts pensioner för gravören Herlin, ritbiträdet Claesson och vaktmästaren Jansson. Det har fastslagits, att de i pension borde hafva $\frac{2}{3}$ af sin aflöning; därför har Kungl. Maj:t föreslagit 2,800 kronor för Herlin, 1,000 kronor för Claesson och 750 kronor för Jansson. Men så kommer utskottet och säger: Det är alldeles riktigt, de skola hafva $\frac{2}{3}$ af aflöningen i pension utom den lägste lönetagaren, Jansson. Han skall icke hafva $\frac{2}{3}$, utan han skall hafva mindre, därför att han är vaktmästare. Där framstår alldeles bjärt, hvilken oriktighet den af utskottet åberopade praxis innebär, att just den lägste lönetagaren i verket icke skall hafva $\frac{2}{3}$ i pension likaväl som de högre löntagarna.

Kammaren har ju nyss afslagit Kungl. Maj:ts förslag om 750 kronor pension åt två andra vaktmästare, så att det lönar sig icke att framställa något yrkande; men där se herrarna, hur oeffertärtligen den af statsutskottet åberopade praxis i själfva verket är.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Ang. understöd åt kommissionslandtmätaren E. Noréns änka.

Punkten 57, angående understöd åt kommissionslandtmätaren Erik Noréns änka Ida Norén, född Törnblom.

Uti en inom Andra Kammaren af herrar *J. J. Byström* och *J. M. Juhlin* väckt motion, n:o 105, hade föreslagits, att Riksdagen ville bevilja aflidne kommissionslandtmätaren Erik Noréns änka Ida Norén, född Törnblom, ett årligt understöd af 400 kronor att till henne utgå från den 1 juli 1907, så länge hon lefde ogift.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Reservation hade beträffande denna punkt afgifvits af herr *Byström*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, med anledning af herrar *Byströms* och *Juhlins* motion, måtte bevilja aflidne kommissionslandtmätaren Erik Noréns änka Ida Norén, född Törnblom, ett årligt understöd af 200 kronor att till henne utgå från den 1 juli 1907, så länge hon lefde ogift.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till:

Herr *Byström*: Herr talman, mina herrar! Som herrarna hafva sett, har motion väckts om att änkan efter kommissionslandtmätaren Erik Norén skulle få pension af staten. Skälen härför äro, att landtmätaren Norén, som tjänade staten med sitt arbete i 40 år och anses hafva varit en mycket skicklig landtmätare, vid sin död 1904 ej lämnade något efter sig för hustrun och barnen att lefva af. Hans efterlämnade maka är sålunda uti behöfvande omständigheter. Därtill kommer, att åtminstone ett af barnen är sådant, att det icke kan ännu försörja sig själf. De öfriga barnen äro icke heller uti sådana omständigheter, att de något vidare kunna bidra till moderns uppehälle. Hon har sökt att försörja sig bland annat genom någon litterär verksamhet, men det har icke kunnat inbringa henne så synnerligen mycket. Omständigheterna äro sålunda mycket ömmande.

Det belopp, som i motionen begäres, är 400 kronor; men uti statsutskottet antyddes, då frågan där något litet debatterades, att den pension, som änkan skulle hafva haft, om landtmätaren Erik Norén hade gått in uti civilstatens pensionsinrättning, då den 1863 bildades, skulle hafva blifvit 200 kronor årligen. Då man

möjligen skulle kunna hafva något mera utsikt att af Riksdagen erhålla detta senare belopp åt henne, så ansåg jag, att jag borde reservera mig mot statsutskottets beslut och yrka, att staten skulle gifva henne dessa 200 kronor i pension eller ålderdomsunderstöd.

Jag har för detta mitt yrkande just icke några andra skäl att förebära än de nu framställda; men då Riksdagen flera gånger förut, äfven på dessa och liknande skäl, beviljat pension, då det gällt änkor efter personer som tjänat staten — och det har, som sagdt, landtmätaren Norén gjort i 40 år, och gjort det med erkännande — så skall jag, herr talman, be att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Ang. understöd åt kommissionslandtmätaren E. Noréns änka.
(Forts.)

Herr Juhlin: Såsom medmotionär i denna fråga, som nu är före, skall jag be att få yttra några få ord. Utskottet anför såsom skäl för sitt afstyrkande af den gjorda framställningen, bland annat, att änkan Noréns man varit erbjuden att ingå uti den år 1863 bildade civilstatens pensionsinrättning, men afböjt ett sådant erbjudande. Nu är det klart, att om Norén hade ingått i pensionsinrättningen, då den stiftades, så hade vi naturligtvis icke behöft komma med en sådan framställning som den förevarande. Jag vet icke, hvad anledningen var till att han icke ingick i pensionsinrättningen. Det var många på den tiden, då det icke såsom nu var obligatoriskt att ingå i pensionsinrättningen, hvilka föredrogo att icke göra det, af hvad skäl känner jag icke; men som förut blifvit antydt, har Riksdagen flera gånger anslagit understöd åt personer, som kommit i sådana omständigheter, att de varit i behof af någon hjälp för att kunna existera, ehuru de icke varit på något sätt lagligen berättigade därtill.

Hvad själfva pensionsbeloppet angår, skall jag, då herr Byström såsom reservant inom utskottet yrkat på endast 200 kronor, inskränka mig till samma yrkande.

Riksdagen har under dagens lopp anslagit det ena beloppet efter det andra till pensioner; och man skulle om många af dem kunna säga, att det icke varit på grund af något lagligt berättigande, utan endast på grund af billighetsskäl, som de blifvit beviljade. Jag skulle nu vilja hemställa till kammaren, om den icke skulle vilja sätta kronan på verket genom att bifalla den gjorda framställningen, sådan den i reservationen formulerats, och sålunda bevilja 200 kronor åt denna fattiga änka. Jag tror, att det är en god gärning; och jag tror icke, att några principiella skäl böra afhålla oss från att bevilja ett sådant anslag.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till den af herr Byström framställda reservationen.

Herr vice talmannen: Herr talman! Jag har ej begärt ordet för att göra något yrkande, utan endast för att erinra därom, att det synes vara en alldeles oriktig väg, hvarpå Riksdagen slagit in, då den beviljar pensioner på enskilde motionärers fram-

Ang. understöd åt kommissionslandtmätaren E. Noréns änka.

(Forts.)

ställning. I de allra flesta fall är det så, att dylika frågor tarfva en helt annan utredning, än hvad den enskilde motionären är i tillfälle att förebringa, och om det skulle vara ett eller annat skäl, som rätt allvarsamt talar emot en pension, så förtiges nog det af en motionär, under det att statsutskottet och Kungl. Maj:t icke gärna uraktlåta att framhålla det. De motskäl, som utskottet i detta fall anfört, har utskottet fått leta sig till. Utskottet har sannerligen icke stor tid till att göra några undersökningar i dylika fall, men det skulle man tvinga utskottet till vid pröfningen af sådana frågor, därest den principen skulle godkännas, att pensioner böra beviljas på enskilde motionärers framställning.

Det är just därför, som jag tror, att hur liten denna fråga än är, så kan den dock leda till ganska betänkliga konsekvenser, emedan beviljandet af pension i ett dylikt fall vore, för att använda den siste talarens uttryck, att sätta kronan på verket genom att godkänna en oriktig princip.

Herr Byström: Herr talman! Jag vill med anledning af herr vice talmannens framställning blott säga, att de skäl, som statsutskottet har letat reda på, äro hämtade ur min motion, ty jag har just berört frågan om civilstatens pensionsinrättning, så att den saken är ej något, som blifvit undanhållet. I motionen heter det härom:

»År 1863, då civilstatens pensionsinrättning kom till stånd, funnos 228 kommissionslandtmätare. På tillfrågan, om de ville på de af Kungl. Maj:t fastställda villkoren ingå i pensionsinrättningen, svarade 141, att de voro villiga därtill. De öfriga 87 ansågo sig ej böra ingå i kassan, och bland dem synes Erik Norén hafva varit. Om han emellertid hade blifvit delägare i civilstatens pensionsinrättning och sedan fullgjort förbindelserna till densamma, skulle vid Noréns död 1904 hans änka hafva varit, enligt 1888 års reglemente, berättigad att uppbära en årlig pension af 200 kronor.»

Jag ber emellertid att få vidhålla mitt yrkande. Jag tror liksom en föregående talare, herr Juhlin, att det här verkligen är fråga om en god gärning, och att Riksdagen därför bör bevilja den ifrågasvarande pensionen.

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Ja, motionärerna hafva ju sagt, att de ej haft andra skäl, än att det föreligger ömmande omständigheter, och sådana tror äfven jag möjligen kunna föreligga, men det finnes så många andra här i världen, som äro i behof af understöd och ej få det. Här är nu fråga om en änka, hvars man lämnat sin tjänst för 14 år tillbaka. Skola vi nu börja att pensionera änkor och barn efter personer, som lämnat tjänsten för så lång tid tillbaka, undrar jag, hvar vi i all rimlighets namn skola sluta. Jag tror, att vi böra vara försiktiga,

äfven om det gäller en liten summa, ty de många små summorna göra i alla fall tillsammans en stor.

Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner å de därunder gjorda yrkandena; och blef därvid utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Punkterna 58—63.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 64, angående anslag för tidigare pensionering af afskedadt indelt manskap.

Ang. tidigare pensionering af indelt manskap.

Kungl. Maj:t hade föreslagit, att för tidigare pensionering af afskedadt indelt manskap, i enlighet med de af Kungl. Maj:t med 1905 års lagtima Riksdag bestämda grunder, måtte å extra stat för år 1908 anvisas ett förslagsanslag å 50,000 kronor, att tilldelas Vadstena krigsmanshuskassa.

I samband härmed hade utskottet förehaft till behandling en inom Andra Kammaren af herr *C. F. Vahlquist* väckt motion, n:o 79, däruti hemställts, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till förbättrad pensionering af såväl hädanefter afgående pensionsberättigadt som ock redan pensioneradt indelt manskap vid armén.

Utskottet hemställde:

a) att Riksdagen måtte för tidigare pensionering af afskedadt indelt manskap, i enlighet med de af Kungl. Maj:t med 1905 års lagtima Riksdag bestämda grunder, å extra stat för år 1908 anvisa ett förslagsanslag å 50,000 kronor att tilldelas Vadstena krigsmanshuskassa; samt

b) att herr Vahlquists ofvannämnda motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

I fråga om denna punkt hade emellertid reservation afgifvits af herr *Larsson* i Lund, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte, med bifall till herr Vahlquists motion, besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till förbättrad pensionering af såväl hädanefter afgående pensionsberättigadt som ock redan pensioneradt indelt manskap vid armén.

Mom. a).

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. tidigare
pensionering
af indelt man-
skap.
(Forts.)

Efter föredragning häruppå af *mom. b)* begärdes ordet af:

Herr Vahlquist, som anförde:

Den fråga jag här bringat på tal är ingalunda ny. Den har i motionsväg förelegat vid riksdagarna 1891, 1893, 1899, 1900, 1903 och 1905 utan egentlig framgång, om jag undantager 1899 års motion, som resulterade i en skrivelse till Konungen, hvilken skrivelse hade till följd, att pensionsbeloppet i fjärde underhållsklassen höjdes från 15 till 24 kronor och i tredje underhållsklassen från 24 till 36 kr. att utgå till de från och med 1901 afskedade.

Vid 1905 års riksdag afstyrktes förslaget enhälligt af statsutskottet, *men vann det oaktadt denna kammares bifall utan votering*, såsom jag i min motion anför. Frågan föll emellertid, då Första Kammaren biföll statsutskottets afslagsyrkande.

På grund af de stora sympatier, förslaget då rönt i denna kammare, ansåg jag mig böra upptaga frågan vid denna riksdag för att om möjligt vinna framgång åt densamma. Något tillstyrkande från statsutskottets sida har emellertid ej heller i år kommit motionen till del. En ljuspunkt finnes dock. Denna består i en välvillig motivering för utskottets afslagsyrkande, men framför allt däri, att en af utskottets ledamöter, herr Larsson i Lund, reserverat sig till förmån för motionen, och jag vill därför till honom framställa ej blott *min* tacksamhet, utan med full visshet *de många*, åt hvilka motionären önskat bringa en välförtjänt och välbehöflig hjälp i deras kamp för tillvaron under ålderdomen.

Motiveringen för utskottets afslagsyrkande andas en varm medkänsla för dem, motionen afser att bringa en välbehöflig hjälp i deras mer än knappa existensvillkor. Men, mina herrar, så angenämt detta än kan kännas för motionären, icke afhjälper det den nöd, i hvilken många af våra pensionerade indelta soldater måste framsläpa sin ålderdom.

»Det finnes inga tillgängliga medel för det åsyftade ändamålets vinnande», säger utskottet, och därför bör, enligt utskottets mening, motionen afslås. Det är nog sant, att medel för närvarande ej finnas, men i huru många fall har ej utskottet tillstyrkt och i ännu flera fall Riksdagen beslutat afsevärda utgifter, utan att utredning skett däraf, hvarifrån medel för dylika utgifter skola tagas? Redan under denna riksdag hafva på enskilda motionärens framställning betydliga utgiftsbelopp beslutats, utan att utredning blifvit verkställd af den frågan, hvarifrån medlen skola tagas. Jag vill endast påminna om den på en motionärs framställning höjda dagaflöningen till arméns underofficerare och deras vederlikar. Är ett verkligt behof föreliggande — och det vågar jag påstå, att ingen kan eller vill förneka beträffande denna fråga — då, mina herrar, kunna vi nog finna utvägar för behöfliga medels anskaffande.

Riksdagens offervillighet, då det gällt löne- och pensionsförbättringar för statens tjänare, erkänner jag gärna och villigt.

Men hvarför skulle ej Riksdagen i ett så behjärtansvärdt fall som detta visa samma offervillighet? Nog har väl vårt gamla indelningsverk gjort sig så förtjänt af vårt lands och folks tacksamhet, att nu, då indelningsverket snart är ett minne blott, de sista alumnerna af dess manskap, dessa statens trotjänare, icke skola behöfva med bekymmer för sitt uppehälle möta ålderdomens dagar.

Ang. tidigare pensionering af indelt manskap.
(Forts.)

Jag ber att få lämna kammaren uppgift på de pensionsbelopp eller gratial, som nu utgå till dem, hvilka med pensionsrätt afgå från och med år 1901. I första underhållsklassen, d. v. s. de, som fyllt 80 år, utgår pensionen med 72 kr. årligen, i andra underhållsklassen, med en minsta lefnadsålder af 72 år, med 48 kr. årligen och i tredje underhållsklassen, med en ålder mellan närmare 50 år och 72 år, med 36 kr. årligen. Har pensionsberättigad berömligt tjänstgjort minst 2 år som vice korpral omedelbart före afskedstagandet, tillkommer resp. 12 och 24 kr. årligen. Således: vid 80 års ålder och därutöfver ett årligt pensionsbelopp af 72 kr. för soldat, 84 kr. för vice korpral och 96 kr. för korpral, vid 72 till 80 års ålder ett årligt pensionsbelopp af 48 kr. för soldat, 60 kr. för vice korpral och 72 kr. för korpral samt vid omkring 50 till 72 års ålder 36 kr. för soldat, 48 kr. för vice korpral och 60 kr. för korpral. För dem, som afgått med pensionsrätt före 1901, äro pensionsbeloppen 12 kr. lägre i tredje underhållsklassen, och icke så få pensionärer uppbära en pension af endast 15 kr. årligen.

Häraf framgår, huru blygsamma pensionsbeloppen verkligen äro och huru otillräckliga de måste anses vara i förhållande till de prisstegringar, som i allt hvad till lifvets uppehälle hörer numera inträdt. De förhållanden, under hvilka den gamle indelte soldaten går ålderdomen till mötes, måste därför i de flesta fall kännas synnerligen bekymmersamma. Indelningsverket har i stort sedt fullgjort sin uppgift, indelningsverket har ansetts böra gå! Men jag frågar eder, mina herrar, har indelningsverket så illa fyllt sin uppgift, att kvarvarande manskap af detsamma skall så lämnas åt sitt öde? Jag svarar härtill nej! Och jag vågar därför rikta en varm vädjan till kammaren — jag hoppas ej förgäfvos — att kammaren måtte behjärta dessa indelta soldaters bekymmersamma ställning genom att bifalla den vid denna punkt fogade reservation af herr Larsson i Lund, till hvilken reservation jag härmed, herr talman, yrkar bifall. Och jag gör detta så mycket hellre, som reservationen fullständigt öfverensstämmer med min motion.

Man kan ju tänka sig den utvägen, att pensionsförbättringen för att kunna bli mer effektiv borde inträda vid något högre lefnadsålder, t. ex. 55 à 60 år. Jag är alldeles viss på, att Kungl. Maj:t efter utredande och bepröfvande skall finna goda och acceptabla förslag till frågans lyckliga lösning att förelägga Riksdagen.

Vilja vi blott saken, nog blir det någon råd för, hvar behöfliga medel skola tagas. Kostnadsökningen blir för öfrigt endast

Ang. tidigare
pensionering
af indelt man-
skap.
(Forts.)

öfvergående, då ju pensionerad och pensionsberättigadt manskap så småningom kommer att försvinna.

Jag tillåter mig sluta mitt inlägg till förmån för den indelta soldaten med att ännu en gång vädja till kammaren att bifalla reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Nordström, Hellgren, Sundin, Johansson* i Kälkebo, *Sandin* i Grums, *Dahlgren, Svensson* i Skyllberg, *Risberg, Beckman* i Linköping, *Bengtsson* i Häradsköp, *Danielsson, Jonsson* i Hökhult, *Eriksson* i Lindehult, *Forlander, Redelius, Rune, Andersson* i Bråborg, *Johansson* i Berga, *af Burén, Gustafsson* i Mjölby, *Wavransky* i Stockholm, *Hedenstierna, Centerwall, Svensson* i Bondön, *Palme, Nilson* i Örebro och *Lyckholm*.

Herr Lindgren i Islingby: Herr talman! Jag vill endast nämna, att den afdelning, som haft denna fråga om hand, uttryckt sina sympatier för herr Vahlquists motion och gärna velat biträda densamma. Fördenskull infortrade också afdelningen utlåtanden från förvaltningen af dels Vadstena krigsmanshusfond och invalidhusfonden och dels beväringmanskapets invalid- och pensionsfond. Af de utredningar afdelningen erhöll kom man till det resultat, att de kassor, hvarifrån pension till det indelta manskapet f. n. utgår, icke voro disponibla för större utgifter — man kan af utskottets utlåtande finna, huru det gestaltar sig — och med all välvilja och allt deltagande, ansåg afdelningen sig icke kunna tillstyrka herr Vahlquists motion. Denna uppfattning delades också af utskottets ledamöter. Utskottet ansåg, att man icke kunde begära rent statsbidrag för åstadkommande af ytterligare pensionering. Hade det varit möjligt att få medel ur de förutvarande kassorna, är jag öfvertygad om, att utskottet varit med härom. Det kan ju hända, att, när det gått något år ännu, medel kunna bli tillgängliga i nämnda kassor, och jag förmodar, att Riksdagen då skall vara villig att höja pensionsanslaget. Under närvarande förhållanden kan jag icke annat än yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Larsson i Lund: Den siste ärade talaren, som här försvarade statsutskottets betänkande, har ju endast upprepat hvad utskottet själf anfört. Men motionären har ju tydligen påvisat, att hans förslag icke alls är bundet vid de tre fonder, om hvilkas tillstånd afdelningen gjort sig underrättad. Det är nog mycket vackert, att utskottet förklarar sig behjärta dessa stackars indelta soldaters hårda lott, men manne man icke kan behjärta den på annat och kraftigare sätt än att, som den siste ärade talaren framhöll, endast se tiden an och vänta på att några af dessa fonder efter några år måhända skola lämna tillgång till något högre understöd. Tänker man då icke på, att under de år, som gå, rätt många af dessa gamla uttjänade, fattiga, indelta

soldater få skatta åt förgängelsen utan att deras sista år på något sätt blifvit lindrade. För mig ställer sig frågan så, att det borde vara en hjärtesak för kammaren att genom ett bifall till herr Vahlquists motion söka i handling visa, att den verkliga behjärtar dessa gamla soldaters hårda lott. Oaktadt de välvilliga ordalag, hvori utskottet insockrat sitt afstyrkande, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen.

Med herrar Larsson i Lund instämde herrar *Johansson* i Jönköping, *Johansson* i Oja och *Thorsson*.

Herr Ö d m a n: Herr talman! Jag skall endast be att få erinra om, att, i händelse en skrifvelse kommer att aflåtas till Kungl. Maj:t angående höjning af pensionen för indelt manskap vid armén, denna skrifvelse också bör omfatta pension för gamla båtsmän, för dem, som höra till flottan i samma klass. Jag anser, att detta är lika befogadt och har lika goda skäl för sig, ehuru jag icke velat yrka därpå. I händelse reservationen går igenom, anser jag med lika skäl, att vi icke böra lämna de gamla båtsmännen ur sikte, utan att taga med dem på samma gång.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen gifvit propositioner å de därunder gjorda yrkandena, afslog kammaren utskottets hemställan och biföll i stället den vid punkten afgifna reservationen.

Punkten 65, angående beredande af tillfälliga understöd åt afskedade underofficerare och vederlikar vid armén.

Ang. understöd åt afskedade underofficerare och vederlikar vid armén.

Uti en den 19 april innevarande år aflåten proposition hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att å extra stat under tionde hufvudtiteln för år 1908 uppföra ett förslagsanslag å 34,360 kronor för utdelande af tillfälliga understöd åt afskedade underofficerare och vederlikar vid armén under villkor, att understöd ej måtte tilldelas annan än den, som styrkt sig vara i behöfvande omständigheter och före år 1902 erhållit afsked med pension från arméns pensionskassa eller, på grund af punkt 8 i kungl. cirkuläret den 22 juni 1877, från allmänna indragningsstaten, samt att i afseende å understödets belopp iakttoges, att för den, hvilkens pension och fyllnadspension icke uppginge till 200 kronor, understödet icke måtte tillsammans med pensionen och fyllnadspensionen öfverstiga 300 kronor, och att till annan pensionär understöd icke måtte utgå med högre belopp än 100 kronor eller tillsammans med pension och fyllnadspension öfverstiga 600 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom Andra Kammaren af herr *C. H. P. af Burén* väckt motion, n:o 39, däri föreslagits, att Riksdagen behagade bevilja ett förslagsanslag af 32,000 kronor för 1907 att ställas till direktionsens för arméns pensionskassa förfogande att användas till tilläggs-

Ang. understöd åt afskedade underofficerare och vederlikar vid armén.

(Forts.)

pensioner för detta år à 100 kronor stycket till sådana f. d. underofficerare och vederlikar, som åtnjöte pensioner enligt gamla pensionsstaten.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med afslag å herr af Buréns i ämnet väckta motion, måtte på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, att ett belopp af högst 3,000 kronor finge från det under riksstatens tionde hufvudtitel anvisade förslagsanslag för utbetalande af fyllnadspensioner m. m. utgå till utdelande af tillfälliga understöd åt afskedade underofficerare och vederlikar vid armén under villkor, att understöd ej finge tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behöfvande omständigheter och före kungl. cirkulärets angående pensionsreglering för armén den 22 juni 1877 trädande i kraft tillträdt pension och fyllnadspension under 400 kronor, samt att berörda understöd icke finge, pension och fyllnadspension inberäknade, öfverstiga detta belopp.

Utskottets hemställan föredrogs, hvarefter ordet begärdes af:

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet Tingsten, som yttrade: Herr talman! Statsutskottet har funnit sig af principiella skäl icke böra, i det stora hela, biträda Kungl. Maj:ts föreliggande framställning därom, att vissa pensionerade underofficerare skulle komma i åtnjutande af tillfälliga understöd, för att de därigenom skulle få sina pensionsförhållanden i någon mån förbättrade. Men utskottet har dock ansett, att i vissa fall så ömmande eller bevekande omständigheter föreligga, att utskottet tillstyrkt, att ett fåtal äldre pensionerade underofficerare skola under vissa förhållanden komma i åtnjutande af den fördel, hvarom här är fråga. De af utskottet anförda principiella skälen innebära eller gå ut på, enligt min uppfattning, att utredningen icke omfattar samtliga de före detta statstjänare, som äro jämförliga med de ifrågavarande pensionerade underofficerarna. Jag respekterar utskottets skäl, och med hvad jag nu yttrar vill jag på inget vis utöfva kritik mot, hvad utskottet i detta hänseende anført. Men vid förberedelserna för framläggande af denna proposition tog jag ganska noga i öfvervägande de principiella betänkligheter, som skulle kunna resas mot ett bifall till den föreliggande framställningen. Jag ansåg dock, att dessa principiella skäl borde och kunde falla, detta på grund af hufvudsakligen följande omständigheter. För det första är militärpensionsstaten reglerad för sig oberoende af de öfriga pensionsstaterna och enligt sina särskilda bestämmelser, och jag tänkte därför, att en framställning om upphjälpande af vissa pensioner på den militära pensionsstaten icke skulle stå i ett alldeles oskiljaktigt samband med liknande framställningar på öfriga pensionsstater. För det andra är det här icke fråga om att tilldela generella understöd åt alla ifrågavarande underofficerare, utan endast tillfälliga sådana för ett år i sänder och efter pröfning i hvarje särskildt fall, d. v. s. understödet skulle komma i fråga

endast för så vidt ett verkligt behof blifvit konstateradt. Den tredje och från min synpunkt viktigaste omständigheten var, att jag icke kunde dölja för mig, att det på många håll otvifvelaktigt förelåg ett behof att i någon mån få pensionsförhållandena förbättrade och att det därför var angeläget för Kungl. Maj:t att, i hvad på honom ankomme, kunna hjälpande träda emellan för att lindra pensionstagares ekonomiska betryck och faktiskt förefintlig nöd. Såsom herrarna se af den tabell, som finnes å sidan 204 — denna tabell upptager de pensionstagare som här äro i fråga — gäller det icke för det stora flertalet så synnerligen stora belopp. För de flesta gäller det dels 100 kronor och för 189 stycken 90 kronor. För mindretalet eller några få gäller pensionsförbättringen något högre belopp, men för dessa skulle icke hela pensionen, pensionsförbättringen inberäknad, uppgå till mer än 300 kronor och för flertalet icke komma att öfverstiga 600 kronor. Som sagdt, det gäller för ett flertal en ökning af 100 kronor och för ett annat flertal 90 kronor. Nu är den summa, som här är anförd, 34,360 kronor, beräknad med hänsyn därtill, att samtliga ifrågavarande pensionstagare skulle komma i åtnjutande af denna fördel, men detta kommer i själfva verket icke att blifva förhållandet, eftersom, såsom också blifvit påpekadt och i öfverensstämmelse med hvad statskontoret föreslagit, dessa pensionsförbättringar skola ha karaktären af endast tillfälliga understöd att efter pröfning i hvarje särskildt fall beviljas endast den, som styrkt sitt behof däraf, och endast för ett år i sänder. Således, totalbeloppet kommer i själfva verket icke att stiga till denna siffra 34,360 kronor, utan kommer att understiga densamma. Beloppet kommer dessutom för hvarje år att minskas, ty dessa pensionstagare afgå på grund af sin ålder, och redan hafva, efter hvad jag vet, åtskilliga af dem, som sökt understöd, redan med döden afgått. Då, enligt min uppfattning, det i detta fall föreligger ett verkligt behof att träda hjälpande emellan för en del af dessa pensionstagare och då tror jag mig veta, att kammaren väl behjärtar den saken, att, där behofvet är konstateradt, lindra ekonomiskt betryck eller afhjälpa ekonomiska svårigheter, tillåter jag mig vördsamt i kammarens välvilliga bevågenhet innesluta Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Ang. understöd åt afskedade underofficerare och vederlikar vid armén.

Herr af Burén: Då jag inom Riksdagen väckt en motion, som nära sammanfaller med Kungl. Maj:ts proposition, anhåller jag på grund af hvad herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet yttrat att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr talman gaf propositioner i ämnet, därvid kammaren afslog utskottets hemställan och i stället biföll Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Punkten 66.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2.

Sedan herr vice talmannen nu öfvertagit kammarens förhandlingar, föredrogos hvartdera för sig statsutskottets utlåtanden:

n:o 128, angående Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 2 af femte hufvudtiteln gjorda framställning om förhöjning af de å marinintendenturkårens stat uppförda vaktmästarnas löneförmåner samt om tilldelande af personligt lönetillägg åt tre å flottans civilstat kvarstående vaktmästare; och

n:o 129, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af ett nytt landsstatshus i Härnösand.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 3.

Ang. iständsättande af länsresidenset å Marieholm.

Därnäst i ordningen fanns å föredragninslistan upptaget statsutskottets utlåtande n:o 130, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående iständsättande af det till landshöfdingen i Skaraborgs län anslagna länsresidenset å Marieholm m. m.

Med anledning af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning hemställde utskottet, att Riksdagen måtte till utförande i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ett af öfverintendentensämbetet i skrifvelse till Kungl. Maj:t den 21 sistlidna mars tillstyrkt förslag af reparations- och inredningsarbeten å det till landshöfdingen i Skaraborgs län anslagna länsresidenset å Marieholm med de till residenset hörande flygel- och uthusbyggnader m. m., på extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 43,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under innevarande år disponera beloppet.

Reservation hade emellertid afgifvits af herr *Thorsson*.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter

Herr *Thorsson* yttrade: Herr talman, mina herrar! Mot föreliggande utskottsbetänkande har jag reserverat mig, och jag skall därför be att få med några ord förklara anledningen till denna min reservation. Jag finner en dubbel anledning därtill, då det här föreliggande ärendet behandlas omedelbart efter avslutningen af tionde hufvudtiteln, med hvilken kammaren hela dagen haft ett mycket mödosamt arbete, under hvilket arbete man å ena sidan stridt för att tillkämpa några små löntagare en draglig pension på ålderdomen, å andra sidan å dragande kall och ämbetets vägnar motsatt sig detta. Jag säger, att jag finner

en särskild anledning att vidröra detta ämne just därför, att det förefaller mig, att man vid detta ärendes behandling inom utskottet varit litet väl frikostig med statens kassa. I dessa tider, då småfolket marscherar fram och söker göra sina kraf gällande på statskassan, är det naturligt, att man bör söka spara, där det finnes möjlighet att spara utan att gå någons intresse för nära. Det gäller här reparation af en landshöfdingebostad och man kräver härtill 43,000 kronor. Af betänkandet framgår, att kronan vid syneförrättningen blifvit dömd att ersätta beräknadt förfall af byggnaden med 21,000 kronor. Det är ju ett ganska stort belopp.

När jag ser, att i denna synenämnd kronan varit representerad af *länsbokhållaren*, hvilken gentemot sin förman i tjänsten erhållit det kinkiga uppdraget att bevaka kronans rätt, måste jag säga, att denna person satts på ett synnerligen hårdt prof. På grundvalen af detta syneinstrument har sedermera öfverintendentsämbetet tillstyrkt den ganska omfattande reparationen. För att gifva herrarne en liten uppfattning om, hvilka anspråk somliga landshöfdingar kunna ställa på hvad man kallar en tidsenlig och dräglig bostad, skall jag be att få föredraga en liten passus i utskottsbetänkandet. Det heter på sid. 13: »De i denna promemoria ifrågakända arbeten afsågo: att i stora förstugan skulle uppföras ett vindfång samt anbringas hatt och klädhängare; att inre hufvudtrappan skulle borttagas och i dess ställe uppföras en öppen trappa i rummen n:ris 13 och 38; att väggarna mellan rummen n:ris 14, 16, 17 och 18 skulle borttagas och dessa rum inredas till matsal; att rummet n:o 15 skulle inredas till serveringsrum med vattenledning; att rummet n:o 19 skulle inredas till skafferi och skänk med ingång från rummet n:o 15; att trappan n:o 21 skulle borttagas och i dess ställe trappa uppföras i rummen n:ris 22 och 43; att i rummen n:ris 6 och 30 skulle inredas garderober och vattenklosetter; att rummen n:ris 36 och 42 skulle hvarterdera delas i två rum; att dörrar skulle upptagas mellan dels rummen n:ris 6 och 7 och dels mellan rummen n:ris 25 och 29; att rummen n:ris 31 och 32 skulle inredas till badrum; att värmeledning och ledning för elektriskt ljus skulle införas; att tre källare skulle inredas; att parkettgolf skulle inläggas i stora salongen i öfra våningen; att gasledningen skulle utsträckas till belysning af förstugan och trapprummet; samt att yttre belysning skulle anordnas å gårdsplanen.»

Man måste synnerligen noga räkna för att kunna följa med det här rumantalet. Det föreligger för Riksdagen flera löneregleringsförslag, där man mycket samvetsgrant afvägt och räknat ut kubikrymden luft till hvarje innebyggare, och jag rekommenderar i det fallet särskildt järnvägskommitténs betänkande till herrar ledamöters begrundande.

Det finnes enligt mitt förmenande ingen rimlig anledning i våra dagar att vara så generös och bestå ett så stort antal rum till en landshöfding. Det säges visserligen, att han skall bo efter sitt

*Ang. istånd-
sättande af
länsresidenset
å Marieholm.
(Forts.)*

Ang. istånd-
sättande af
länsresidenset
& Marieholm.

(Forts.)

stånd, och det framhålles, att han skall vara skyldig att representera länet på ett värdigt sätt. Ja, det fanns en tid, då det kom långa karavaner och körde in i landshöfdingeresidenset, och man kan förstå, att på den tiden många rum behöfdes. Men i alla städer, där vi ha landshöfdingeresidens, finnas numera ganska komfortabla hotell, som kunna taga emot resande, och staten bör således icke vara tvungen att hålla så stora och kostbara byggnader för att landshöfdingen skall värdigt representera. För öfrigt har jag den uppfattningen om landshöfdingelinstitutionen, att landshöfdingen icke skall vara en värdig representant uteslutande för kungamakten och glansen, utan han skall vara en praktisk man, som i sitt hvardagliga lif kan vara ett föredöme för länets inbyggare. Det synes mig, att landshöfdingen skaffar sig betydligt mera förtroende och får ett större anseende, om han mera fäster afseende vid den praktiska gärning han kan utföra till länets fromma, än om han framträder som exponent för ett luxuöst lefnadssätt.

I fråga om anslaget till dessa reparationsarbeten säger öfverintendentsämbetet, att det är så betydligt, att det belopp, som står till öfverintendentsämbetets förfogande för verkställande af reparationer och underhåll, icke kan räcka härtill. I kapitalkontot för 1905 står det antydt, att öfverintendentsämbetet har för dylika ändamål fått sig tilldeladt ett belopp af 300,000 kronor. Det synes mig, att man borde ha åtminstone något af dessa medel att använda till de här begärda arbetena. Ju högre kostnaderna stiga för reparationen, ju mer anser sig öfverintendentsämbetet vara befriadt från att anlita det afsedda anslaget. Jag kan icke förstå, att, därför att det gäller sådana stora poster, medlen skola tagas alldeles vid sidan af det anslag, som från statskassan är beviljadt för dylika ändamål.

Jag skulle känna mig frestad att yrka afslag å hela det föreliggande förslaget, men då jag i Riksdagens sista timme icke vill förlänga det arbete, som tungt hvilar på Riksdagen i en del anslagsfrågor, skall jag nöja mig med att hafva endast till protokollet antydt denna min uppfattning, att uti föreliggande fall finnes verkligen en väg, på hvilken man kan försvara en sparsamhet.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Swartz: Ehuru den föregående ärade talaren icke gjorde något yrkande, anser jag mig dock skyldig att meddela några upplysningar för att i någon mån ställa denna fråga i en annan dager, än denne talare gjorde. Jag undrar icke alls öfver, att talaren förvänat sig öfver ett anslagskraf af sådant omfång för ifrågavarande ändamål, och jag är öfvertygad om, att många med honom gjort detsamma. Jag får säga, att äfven jag blef förvänad, då förslaget härom förelades mig, men sedan jag fått ordentligt sätta mig in i frågan och taga alla dess detaljer i öfvervägande, fann jag, att förslaget icke var så öfverraskande, som det vid första påseendet kunde förefalla.

Förhållandet med detta residens är, att det till en del föreskrifver sig ända från 1732. År 1855 påbyggdes den öfre våningen. Sedermera har det undergått reparation, nämligen 1867 och sista gången åren 1880—1881 för en sammanlagd kostnad af 8,000 kronor. Sedan 1867 har med säkerhet ingen annan förändring i inredningen af detsamma vidtagits, än att en glasveranda tillbyggdes 1883. Således har det under 40 års tid varit på nyss nämnda undantag när fullkomligt oförändradt.

Nu begäres en summa af 43,000 kronor, hvaraf, såsom jämväl den föregående ärade talaren framhöll, ett ganska stort belopp är afsedt att användas till utförande af en del oundgängliga reparationer, hvilka kronan vid syneförrättning blifvit ådömd att verkställa. Beloppet af dessa reparationskostnader uppgår till omkring 21,350 kronor, hvarifrån likväl böra dragas 4,000 kronor för istånd-sättande af kajen omkring den holme, på hvilken residenset är beläget, men för hvilket ändamål medel från ett annat anslag kunna disponeras. Af reparationskostnaderna återstå således 17,350 kronor. Af återstoden af det begärda anslaget, eller 25,650 kronor, skola 9,500 kronor i första rummet användas till bestridande af kostnaderna för en värmeledning, hvilket belopp skall amorteras och förräntas med fyra procent af landshöfdingen själf och med en sådan annuitet, att på femton år hela summan är betald. Detta är således uteslutande ett förskott från statens sida och kommer att drabba landshöfdingen personligen.

Således återstå omkring 16,150 kronor. Häruti ingå kostnader för införande af elektrisk belysning 1,480 kronor, för inläggande af parkettgolf i stora salongen i öfre våningen 1,300 kronor och för anordnande af badrum 625 kronor. Detta är alltsamman sådant, som numera anses böra tillkomma en landshöfding och som öfverallt, där länsresidens på senare tiden inredts, på statens bekostnad anordnats. Att i förevarande fall anledning icke saknas till dessa reparationer, det framgår af hvad jag nyss nämnde, nämligen att på fyrtio år denna byggnad icke undergått någon modernisering.

Vidare äro för oförutsedda utgifter upptagna 3,300 kronor och ytterligare ett motsvarande belopp för anordnande af källare under länsresidenset. Förhållandet är nämligen, att för närvarande har landshöfdingen sina källare under en byggnad, som ligger 30 meter från residenset, men som denna byggnad enligt fastställd stadsplan skall försvinna, måste landshöfdingen beredas källare på annat ställe, och detta har ansetts icke lämpligen kunna ske på annat sätt än det nu föreslagna.

Härtill kommer slutligen ett belopp af 6,000 kronor för utförande af sådana arbeten, som kunna anses innebära en modernisering. Den föregående ärade talaren läste upp från sidan 13 i föreliggande betänkande hvilka arbeten, som i sådant afseende äro ämnade att komma till utförande, och jag får säga, att jag undrar icke på, om herrarne därvid blefvo litet förskräckta. Det var ju en lång rad arbeten, men jag föreställer mig, att denna för-

Ang. istånd-sättande af länsresidenset å Marieholm.
(Forts.)

färan skall blifva ganska väsentligt dämpad, då jag lämnar den upplysning, att hela denna långa rad af arbeten kostar 6,000 kronor, och däri ingår sådant som anordnande af vindfång i en förstuga, hvilken nu är kall. Det finnes för närvarande ingen tambur, ingen plats för ytterkläder och man kommer direkt in i denna kalla förstuga. Det torde således icke vara ett alltför högt anspråk på bekvämlighet att få densamma försedd med ett vindfång. I sammanhang härmed står frågan om omläggning af trappan upp till öfre våningen. Detta är en bland de dyrbaraste anordningarna som äro afsedda att utföras för dessa 6,000 kronor. Men då man såsom sagdt, under fyrtio års tid haft ett hus, som icke undergått någon modernisering, skulle jag vilja fråga herrarne litet hvar och särskildt dem, som bo i Stockholm, huru många privata hus, som varit oförändrade under de sista fyrtio åren. Om man då för en landshöfdings vidkommande begär 6,000 kronor för att i någon mån bringa denna byggnad i öfverensstämmelse med de fordringar, som på snart sagdt alla andra håll tagit sig uttryck. tror jag icke, att man kan säga, att det är så synnerligen mycket begärdt.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Ang. iståndsättande af länsresidenset i Jönköping.

Till afgörande förelåg vidare statsutskottets utlåtande n:o 131, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till iståndsättande af de åt landshöfdingen i Jönköpings län anvisade boställslägenheter m. m.

Med tillstyrkande af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning hemställde utskottet, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning, måtte dels för ominredning, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ett af arkitekten grefve S. Cronstedt utarbetadt förslag, af de åt landshöfdingen i Jönköpings län uti länsresidenset i Jönköping anvisade boställslägenheter, dels ock för införande ej mindre af ledningar för elektrisk belysning i samma lägenheter än äfven af värmeledning i hela residensbyggnaden, å extra stat för år 1908 anvisa ett anslag af 47,800 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under innevarande år disponera beloppet.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *Lundell* och *Thorsson*.

Efter föredragning af utskottets hemställan yttrade:

Herr *Thorsson*: Äfven mot statsutskottets hemställan i det nu föredragna betänkandet har jag reserverat mig, och jag skulle ju kunna anse, att mitt anförande i fråga om det förra residenset skulle kunna vara tillämpligt äfven på detta, men det finnes dock en del förhållanden, som skilja sig från det förra.

Om jag kunde medgifva, att en bostad, som icke under fyrtio år varit underkastad någon nämnvärd reparation eller förändring, i vissa afseenden kunde vara i behof af reparationer, så ber jag att få påpeka, att, såvidt jag har mig bekant, det icke är så länge sedan den nu ifrågavarande bostaden blifvit föremål för någon förändring, och såvidt jag kunnat inhämta af det föreliggande förslaget, gäller det icke heller någon ändring i själfva inredningen, utan däremot en del andra önskemål, som man ansett sig vilja hafva tillgodosedda.

Bland annat skulle för landshöfdingeämbetets räkning behöfvas ett rum, och för att landshöfdingen i Jönköpings län skall afstå från detta rum för att i stället få ett par tre rum, skola vi betala ut 16,000 kronor. Denne person har dock 18 rum till sitt förfogande. Det hufvudsakligaste skälet, hvarför han önskar en så omfattande reparation, är, att han anser sig icke vara tillräckligt placerad på solsidan. Af dessa 18 rum är det endast 5 rum, som ligga åt söder, och som han kommit under fund med att han behöfver mera sol än den gamle aristokraten, som bott där under så många år, och är mera mottaglig för snufva än denne, så begär han, att vi skola för dessa 16,000 kronor gifva honom en våning, som förlänar honom litet mera utsikt åt söder. Vidare begär han, att själfva väggarne skola bättre ombonas, ty det är så kalla vindar från Vettern. Ja, det kan nog hända, att det blåser kallt därifrån, men nog finnes det många väggar i Jönköping, som äro mycket tunnare än dem, som landshöfdingen har såsom sitt ytterskal, utan att vara särskildt ombonade. Men om det vore så, att man skulle skydda landshöfdingen i Jönköping och hela hans familj för snufva, så kan det nog ske därigenom att man ombonar väggarne, utan att man behöfver bygga en särskild våning, såsom nu är föreslaget.

Om det fanns något skäl för en modernisering af det förra residenset, så har jag af papperen, som föreligga i denna fråga, icke kunnat finna något rimligt skäl för att staten skulle kasta ut så mycket pengar för detta. För öfrigt, om en af landets — jag höll på att säga — förnämsta aristokrater kunnat under många år bebo en sådan lägenhet som denna, så synes det mig, att herr Pettersson kan bekväma sig därtill utan att af statskassan kräfva så betydande belopp.

Herr Lundell: Äfven om man icke kan gilla en god del af hvad herr Thorsson anfört och om man har det största intresse för att skäligen anspråk i fråga om våra landshöfdingeresidens böra tillgodoses, så torde det i alla fall icke förundra någon, om man finner, att icke precis den största sparsamhet blifvit iakttagen i fråga om dessa residens. Det i näst föregående punkt behandlade utlåtandet gällde residenset å Marieholm; det säges ju vara gammalt och skröpligt och torde nog behöfva en del reparationer; hvad residenset i Jönköping beträffar, bör man komma ihåg, att det icke är mer än omkring tjugu år gammalt, och då kan man ju förväna sig

Ang. istånd-
sättande af
länsresidenset
i Jönköping.
(Forts.)

öfver, att reparationskostnaderna för detsamma gå upp till ett belopp, öfverstigande 30,000 kronor. Kostnaderna för värmeledning, 17,800 kronor, kan man ju icke anse vara obefogade, och att förbättring af huset i viss mån är nödig, är ju gifvet. Men då man för ombyggnad af ett så nytt hus äskar 30,000 kronor, då kan man verkligen sätta i fråga, om nödig sparsamhet blifvit iakttagen; för mindre borde det väl kunnat gå. Jag kan icke underlåta att tycka, att staten öfver hufvud taget varit alltför generös i fråga om samtliga nu ifrågavarande landshöfdingeresidens.

Jag har icke något yrkande att här framställa; men jag har trott, att det vore af ett visst värde, att hvad jag nu anfört här påpekades för framtida åtgörande, då dylika arbeten ifrågasättas.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Swartz: Ja, mina herrar, jag kan icke på hvad mig ankommer lämna landshöfding Pettersson i sticket, och jag kan icke underlåta att svara några ord med anledning af hvad som här blifvit sagdt om förslaget angående restaurering af länsresidenset i Jönköping.

Såsom här blifvit framhållet, begäres ett anslag af 47,800 kronor för denna restaurering. Af denna summa äro emellertid 17,800 kronor afsedda för utförandet af en värmeledning, och däremot har icke någon anmärkning framställts. 7,300 kronor af sistnämnda belopp skola betalas af landshöfdingen i Jönköpings län alldeles på samma sätt, som landshöfdingen i Mariestad skulle betala de 9,000 kronor, som det nyss var tal om i sammanhang med frågan om länsresidenset å Marieholm. Af återstående 30,000 kronor är det ungefär c:a 14,000 kronor, som äro afsedda för sådana arbeten, beträffande hvilka icke någon erinran torde kunna göras och icke heller har gjorts. Återstå alltså 16,000 kronor. Dessa äro egentligen afsedda till inredning å vinden af en sofrumsvåning för landshöfdingens familjs räkning, och denna sofrumsvåning skulle komma att bestå af 5 rum. För närvarande finnes det 3 rum uppe på vinden, och ett rum å annan plats inom residenset afstår landshöfdingen ifrån, således ökas rumsantalet icke med mer än ett. Denna ökning betingas af önskvärdheten att tillvarataga ett utrymme, som eljest skulle gå förloradt.

Länsresidenset i Jönköping är mycket riktigt uppfördt i början af 1880-talet. Jag endast beklagar, att det uppförts på ett sätt, som enligt hvad jag tror icke kan anses motsvara fordringarna på en fullt solid byggnad. Märkligt nog, äro väggarne t. ex. endast enstensmurar, och man kan förstå, hvilken effekt det skall blifva med enstensmurar, liggande åt norr med hela Vätterns blåst på sig. Jag har också låtit mig berättas, att temperaturskillnaden mellan ytterväggen och innerväggen i ett af bostadsrummen vid samma tillfällen kunnat uppgå till 18 grader; en termometer, som anbragts omedelbart innanför ytterväggen, har visat 0 och en annan termometer vid innerväggen 18 grader. Det är ju tämligen klart, att det icke är vidare förmånligt för en familj, där det finns barn, att ha sina sofrum liggande åt norr och i ett hus med

sådana väggar. Till och med den förutvarande innehafvaren af denna bostad, hvars spartanska väsen jag uppskattar likasåväl som någon annan, lär enligt uppgift från öfverintendentsämbetet ha klagat öfver den hart när olidliga kölden inomhus i residensbostaden. Det är väl under sådana förhållanden icke så synnerligen mycket att undra öfver, om en person, hvilken, såsom vi veta, icke har just så kraftig hälsa och som dessutom har minderåriga barn, finner sig vara ganska bekymrad vid utsikten att nödgas inlogera sig och sin familj i en dylik bostad. Det finnes endast två rum, som ligga åt söder, och det ena af dem är matsalen.

Såsom jag nämnt, innebär det föreliggande förslaget, att residenset skulle påbyggas med en sofrumsvåning åt söder. Det är här icke alls fråga om något luxuöst, utan det är endast fråga om detta, en rent hygienisk åtgärd alltså, och en åtgärd, som jag tror, att man med kännedom om de rådande förhållandena måste erkänna förr eller senare hade blifvit absolut nödvändig.

När omständigheterna äro sådana, tror jag, att man väl kan stå till svars för att hafva tillstyrkt Kungl. Maj:t och nu Riksdagen att bevilja det anslag, hvarom nu är fråga.

Herr talmannen, som emellertid återtagit ledningen af förhandlingarna, gaf härefter på begäran ordet till:

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! I ett afseende vill jag instämma med herr Thorsson, nämligen däruti, att vi ha nog fog för att anlägga något mera sparsamhetssynpunkt äfven på dessa frågor, än hvad som nu kanske varit fallet. Men jag kan icke dela den uppfattning, som herr Thorsson uttalade i sitt anförande beträffande den föregående punkten, nämligen att öfverintendentsämbetet skulle bestrida kostnaderna för de nu ifrågavarande reparationerna med anslaget för publika byggnaders underhåll. Jag erinrar mig, hurusom för ett par år sedan, då det var fråga om reparationer af residenset eller slottet i Uppsala, öfverintendentsämbetet just förordade, att medel därtill skulle tagas af det anslag, som var afsedt till underhåll af publika byggnader. Jag för min del ansåg då och anser fortfarande, att Kungl. Maj:t slagit in på rätt väg, när Kungl. Maj:t i sådana fall, där det gäller större anslag, går in till Riksdagen med begäran om anslag. Då få både herr Thorsson och jag pruta, därest vi finna fog därför. I det afseendet synes det mig således, som om Kungl. Maj:t vore inne på en rätt väg.

Nu är det väl ändock så, att det torde få anses vara bevisadt, att det nu ifrågavarande residenset är af sådan beskaffenhet, att en grundlig reparation där är af behofvet påkallad, och jag kan således, oaktadt jag har ganska stor respekt för det belopp, som här kräves, icke komma till annat resultat än det, hvartill utskottet härvid kommit.

Jag skiljer mig också uti en annan punkt från herr Thorsson. Det lär väl icke gå för sig att anlägga den synpunkten, att

Ang. iständsättande af länsresidenset i Jönköping.
(Forts.)

Ang. iständ-
sättande af
länsresidenset
i Jönköping.
(Forts.)

vi skola reparera landshöfdingeresidensen efter de namn, som landshöfdingarne ha. Då kanske vi en vacker dag, när vi komma litet närmare idealstaten, kunde råka ut för Tors bockar, och då undrar jag, hur det skulle bli i jämförelse med hvad som nu är föreslaget.

Jag kan således icke finna annat, än att, äfven om beloppet är högt, den af Kungl. Maj:t gjorda framställningen har skäl för sig, och jag skall därför, herr talman, anhålla att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Thorsson: Jag skall tillåta mig att fästa uppmärksamheten på, att enligt de uppgifter, som föreligga, skulle den nu ifrågavarande residensbostaden kunna göras dragfri, om jag så får uttrycka mig, om både tak och väggar ombonades, hvilket skulle draga en beräknad kostnad af 6,500 kronor. Nu säges det visserligen, att det är absolut nödvändigt att åt landshöfdingen inreda en sofvåning uppe på vinden, därför att det är för få rum åt södersidan. Ja, man kan naturligtvis ha olika uppfattning om, hvad som menas med för få och för många rum. Jag tycker, att det är för många rum åt nordsidan i detta residens; jag tror, att det borde kunna räcka med 5 rum åt solsidan äfven för en landshöfding, och kan bostaden göras beboelig för 6,500 kronor, så förstår jag icke, hvarför vi nu skola kasta ut så mycket penningar, som man här begärt.

Jag vill erinra den siste talaren om, att jag visst icke har den uppfattningen, att Pettersson skall bo sämre, än friherre Palmstierna har bott, men jag ber att få påpeka det anmärkningsvärda i, att en bostad, där friherre Palmstierna har kunnat bo i många år, den anser Pettersson vara alldeles obeboelig och kräfver stora summor för att få ändrad. Det är den uppfattningen, som jag icke kan sätta mig in i, och jag tror, att herr Daniel Persson är ense med mig i det hänseendet.

Då jag icke tänker framställa något yrkande af skäl, som jag under mitt första anförande framhållit, skall jag icke längre upptaga kammarens tid. Jag tror, att äfven om man talar aldrig så vackert, talar dock det verkliga innehållet i aktstyckena tillräckligt klart och tydligt för, att den här gjorda framställningen egentligen borde afslås.

Öfverläggningen var härmed slutad. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 5.

Härefter föredrogos hvar för sig statsutskottets utlåtanden: n:o 132, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående iständsättande af länsresidenset i Nyköping;

n:o 133, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af en vaktmästarbostad vid Kalmar slott; och

n:o 127, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående understöd m. m. åt vaktkonstapeln vid tvångsarbetsanstalten i Karlskrona J. A. Nilsson.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

A föredragningslistan fanns härefter uppfördt lagutskottets utlåtande n:o 63, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bredden af hjulringar å arbetsåkdon på landet.

Förslag till lag om bredden af hjulringar å arbetsåkdon på landet.

Uti en den 19 nästlidne april dagtecknad proposition, hvilken af båda kamrarne till lagutskottet hänvisats, hade Kungl. Maj:t under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga ett propositionen bifogadt förslag till lag om bredden af hjulringar å arbetsåkdon på landet.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte, under förklarande att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke kunnat i oförändradt skick godkännas, i anledning af propositionen för sin del antaga ett vid utlåtandet fogadt förslag till lag om bredden af hjulringar å arbetsåkdon på landet.

Sedan ärendet blifvit anmaldt till handläggning, förmälte herr talmannen, att det vid utlåtandet fogade lagförslaget komme att paragrafvis föredragas.

För 1 § hade utskottet i likhet med Kungl. Maj:t föreslagit denna lydelse:

Där förhållandena inom något landstingsområde sådant påkalla, äge Konungens befallningshafvande att, efter landstingets och de våghållningsskyldiges hörande, förordna, att bredden af hjulringarna å arbetsåkdon, som användes å allmän väg inom den till landstingsområdet hörande landsbygd, icke må understiga visst mått.

Vid meddelande af sådant förordnande må undantag göras för viss del af landstingsområdet eller för viss väg, där särskilda omständigheter därtill föranleda.

Efter föredragning af paragrafen begärdes ordet af:

Herr Z e t t e r s t r a n d, som yttrade: Herr talman! År 1904 aflät Riksdagen en skrifvelse till regeringen med begäran om framläggande af en lag i detta ämne. Jag hyste då mina stora betänkligheter mot aflåtandet af en sådan skrifvelse och anslöt mig icke till densamma. Nu har emellertid lagförslaget framkommit, och då har man ju fått lojalt deltaga i granskningen af detsamma. Jag har

Förslag till lag om bred- den af hjul- ringar å av- betssädon på landet.

(Forts.)

därvid i likhet med utskottets öfriga medlemmar funnit, att de bestämmelser, som här förekomma, äro väl afvägda, och jag har därför icke velat motsätta mig desamma. Då jag icke har gjort detta, har jag utgått från den bestämda uppfattningen, att man icke skulle behöfva komma att tillämpa denna lag i den ort, jag tillhör, när den är afsedd att gälla endast å orter, där behof af densamma föreligger. Men å andra sidan har jag icke velat motsätta mig, att å orter, där ett mycket stort behof i detta afseende förefinnes, bestämmelser i nu ifrågavarande syfte kunde få med- delas.

Nu har utskottet här gjort några små modifikationer, som jag tror kunna vara välbetänkta. Men såsom herrarne se, har vid betänkandet fogats en reservation in blanco af herr G. Andersson. Denna reservation går ut därpå, att det är obilligt, att, om inom ett landstingsområde bestämts viss hjulbredd, personer, tillhörande ett annat landstingsområde eller särskild del af samma landstings- område, kunna bötfällas, om de vid något tillfälle företaga en resa inom det område, där den större hjulbredden blifvit föreskrifven. Någon formulering gjorde han icke, men hans yrkande tilltalade många inom utskottet. Nu har det också visat sig, att man inom Första Kammaren vid behandlingen af detta ärende mycket fäst sig vid hans yrkande, och ett förslag om tillägg till 1 § har blifvit af Första Kammaren antaget. Detta tillägg lyder så: »Förordnande, hvarom i denna § säges, vare ej tillämpligt å det fall att väg- farande från annat område vid tillfälligt begagnande af vägen använder arbetsåkdon med den bredd å hjulringar, som inom sist- nämnda område är i allmänhet gällande.»

Då jag för min del mycket sympatiserar med herr Anderssons ståndpunkt i detta afseende, ehuru jag icke reserverat mig, anser jag mig böra biträda nämnda yrkande, hvilket ju endast innefattar en mycket lämplig modifikation, och då Första Kammaren biträdd förslaget, tager jag mig friheten hemställa, att omförmälda tillägg måtte göras vid 1 §.

Jag yrkar sålunda bifall till 1 § med nämnda tillägg.

Herr Persson i Stallerhult: Den nu föredragna lagen är ju endast en frukt af hvad Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t förklarar sig önska. Om dess framläggande för Riksdagen är sålunda ingenting att säga. Kungl. Maj:t har endast fullgjort ett åliggande, som Riksdagen uppdragit åt Kungl. Maj:t.

Då denna fråga för åtskilliga år sedan var före i Riksdagen, ställde jag mig på den sida, som icke kunde vara med om att godkänna den ifrågasatta skrifvelsen. Jag har ännu samma åsikt och anser, att denna lag icke är hälsosam samt att vi ej böra antaga densamma.

I Riksdagens skrifvelse säges mycket vackert: »Tiden torde emellertid nu», d. v. s. vid den tid, då skrifvelsen afläts, »vara inne att genom ett försiktigt ingripande af lagstiftningen bi- bringa allmänheten erfarenhet af, att någon omtanke på detta för-

summade område, som rörde bruket af vägarna, kunde vara till stor fördel både för väghållningsskyldige och för dem, som before vägarna.» Sedermera heter det slutligen, att man velat begära en lag af det innehåll, att de orter, som ville begagna sig därpå, sattes i tillfälle att utfärda föreskrifter i hithörande afseende.

Nu säges också i den upplästa paragrafen, att lagen skulle vara tillämplig endast å de orter, där man anser, att man bör begagna sig af densamma. Det är ju öfverlämnadt åt Konungens befallningshafvande att härom föreskrifva, sedan Konungens befallningshafvande hört, hvad landstingen och de väghållningsskyldige hafva att andraga i frågan.

Sålunda kunde man väl anse, att det icke skulle vara någon fara att antaga lagen. Men jag lefver i den öfvertygelsen, att, om denna lag blir antagen, det är alldeles naturligt, att den måste tillämpas på en eller annan plats, och då tror jag också, att det väl icke blir mängden, som får afgöra, huruvida lagen skall gälla för det ena eller det andra området. Det tillkommer ju Konungens befallningshafvande att i sista hand afgöra frågan, sedan Konungens befallningshafvande hört de väghållningsskyldige och landstingen. Jag tar visserligen för gifvet, att Konungens befallningshafvande i sådana ömtåliga fall som dessa fäster afseende vid de afgifna yttrandena, men detta är väl icke alldeles säkert, och om denna lag antages, håller jag bestämdt före, att den kommer att omöjliggöra tillvaron af torpare, mindre hemmansägare, lägenhetsinnehafvare och egnahemsägare, ty det är väl icke möjligt, att de hafva dragare, som kunna lämpa sig för sådana hjuldon, som enligt förslaget uteslutande skulle användas, nämligen med en bredd å hjulen af mellan 7 och 12 cm. eller efter gamla måttet mellan 3 och 5 verktum — öfriga proportioner måste bli i förhållande därefter. Det är icke möjligt, att småbrukarne äga dragare, som lämpa sig för så tunga fordon. Ja, säger man, å orter, där befolkningen hufvudsakligen består af småbrukare, är det naturligt, att lagen icke kommer att tillämpas. Men såsom jag nyss nämnde, skola landstingen och vägstyrelserna höras, och såvidt jag vet, består landstingen icke af småbrukare, lägenhetsägare och jordtorpare, utan de bestå i de flesta fall af någorlunda stora egendomsägare, och det är antagligt, att lagen kan vara bra för dessa. De draga väl då icke mycket i betänkande att tillstyrka dess tillämpande. Hvad vägstyrelserna beträffar, bestå icke heller de af jordtorpare, mindre hemmansägare, egnahemsägare och sådana personer. Ännu har man icke kommit så långt, att vägstyrelserna eller landstingen bestå af dylika personer, och till dess det skett, fruktar jag verkligen, att lagen kan komma att tillämpas på många platser, där den icke passar, och sålunda omöjliggöra nämnda små fastighetsägares tillvaro.

Påföljden för öfverträdelse af lagen är så sträng som böter från och med 5 till och med 100 kronor. Det är alldeles naturligt, att, när lagen blir tillämpad inom något landstingsområde, följderna blir, att, så snart dessa stackare åkte ut på en väg, som det vore

Förslag till lag om bredden af hjulringar å arbetsäskdon på landet.

(Forts.)

Förslag till lag om bredden af hjulringar å arbetsåkdon på landet.
(Forts.)

förbjudet befara medelst åkdon med mindre hjulbredd, de få plikta. Så kanske man toge både dragare och åkdon, om böterna icke kunde betalas.

Jag kan för min del icke finna något skäl, att Andra Kammaren skall antaga en lag, som är till obehag för de små och möjligen länder till fördel för de stora. Jag ber, herr talman, att få yrka afslag å den föredragna paragrafen.

I detta anförande instämde herrar *Juhlin, Andersson* i Helgesta, *Jansson* i Djursåtra, *Johanson* i Mossebo, *Wiklund, Zimdahl, Sæden, Magnusson* i Salsta, *Larsson* i Gallstad, *Danielsson, Bengtsson* i Häradsköp, *Sjöberg, Johansson* i Möllstorp, *Carlsson* i Norra Smedstorp, *Jonsson* i Hökhult, *Eriksson* i Lindehult, *Nilsson* i Skärhus, *Bosson, Andersson* i Örstorp, *Lindvall, Svensson* i Olseröd, *Olsson* i Tylleröd, *Ifvarsson, Sandquist* och *Räf*.

Herr *Jansson* i Krakerud: Herr talman! Äfven jag tror, att det var en olycklig dag, då Riksdagen beslöt att skrifiwa till Kungl. Maj:t med anhållan att få en sådan lag som den här föreliggande. Jag skall be att särskildt få fästa mig vid den 4 §. Där heter det: »I förordnande skall bestämmas viss dag för dess ikraftträdande; och må den dag ej sättas tidigare än tre eller senare än sju år från det förordnandet gafs.» Jag skulle vilja hemställa till herrarne, huruvida man kan tänka sig, att samtliga jordbrukare inom ett län skola kunna åläggas att hugga sönder alla sina arbetsåkdon nästan på en gång. Detta komme att föranleda, att många mindre jordbrukare, som omöjligt kunna skaffa sig nya arbetsåkdon, finge blifva utan sådana och alltså icke kunde köra på landsvägarna.

Endast denna paragraf är så orimlig, att jag skall vördsamt hemställa, att kammaren ville afslå icke allenast 1 §, utan äfven de följande. Jag hade, när riksdagsskrifvelsen afläts, tänkt mig, att man skulle utgå från den synpunkten, att befolkningen finge använda sina gamla åkdon, sådana de vore, tills de blefve utslitna, och att, först då nya åkdon skulle anskaffas, desamma skulle förfärdigas enligt lagens bestämmelser. Men en sådan föreskrift finnes icke i lagen, och det är på grund däraf enligt mitt förmenande minst sagdt omöjligt att antaga lagen, ty många af Sveriges hemmansägare skulle då blifva alldeles urståndsatta att skaffa sig lagliga åkdon. Jag skall, som sagdt, instämma i det afslagsyrkande, som redan framställts, och jag skall sedermera vid föredragningen af de följande paragraferna fortsätta och yrka afslag jämväl å dem.

Herr *Lundell*: Herr talman! Ehuru jag tror, att det aldrig skall komma i fråga, att en sådan lag som den nu föredragna skulle komma att tillämpas inom det landstingsområde, där jag är bosatt, anser jag dock lagen öfver hufvud taget vara så olämplig, att jag finner mig böra yrka afslag å densamma. Det borde väl

vara landstingen och icke Konungens befallningshafvande, som skulle fatta beslut om lagens tillämplighet. Man kan ju tänka sig, att Konungens befallningshafvande förordnar i strid mot hvad landsting och vägstyrelser tillstyrkt, och detta vore ju orimligt. Ofver hufvud taget tror jag icke, att det kan vara befogadt att inom något landstingsområde stadga, att hjulbredden åarbetsåkdon icke får vara mindre än 3 verkum. Detta anser jag vara rent omöjligt. Jag tror, att denna lag hvarken är nödig eller nyttig, och jag skall be att få yrka afslag å den föredragna paragrafen.

Förslag till lag om bredden af hjulringar åarbetsåkdon på landet.

(Forts.)

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Då, såsom torde framgå däraf att jag icke reserverat mig, jag i lagutskottet varit med om att tillstyrka denna lag, skall jag anhålla att få yttra några ord i anledning af hvad mot lagen anförts.

Redan förut har omnämnts, att lagen har sin anledning i en skrifvelse från Riksdagen af den 22 april 1904. Det är sålunda icke så särdeles länge sedan denna skrifvelse afläts. Däri begärde Riksdagen, det Kungl. Maj:t täcktes efter utredning låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, hvarigenom tillfälle bereddtes att för orter, där behof däraf gjorde sig gällande, meddela föreskrifter, att hjulringar åarbetsåkdon skulle för särskilda fall hafva viss fastställd bredd.

Nu har Kungl. Maj:t verkställt denna utredning. Kungl. Maj:t har verkställt den på sådant sätt, att yttranden infordrats från samtliga Konungens befallningshafvande, hvilka å sin sida lämnat vägstyrelser och andra vederbörande tillfälle att yttra sig. Af den redogörelse, som meddelats i Kungl. Maj:ts proposition angående de afgifna yttrandena, finna vi, att det är blott några få Konungens befallningshafvande, som afstyrkt lagen. Konungens befallningshafvande i Uppsala, Södermanlands, Kalmar och Gottlands län hafva sålunda sagt, att lagen icke behöfdes inom deras områden; och Konungens befallningshafvande i Älfsborgs län har afstyrkt ett ingripande af lagstiftningen på ifrågavarande område. Lika så några få vägstyrelser och kronobetjante. Alla öfriga länsstyrelser och flertalet af kronobetjänningen, vägstyrelser och kommunalstämmor, som yttrat sig, hafva likasom landtbruksstyrelsen och kammarkollegium hvar för sin del, dock med några afvikelser i fråga om detaljerna, tillstyrkt eller icke haft något att erinra mot den begärda lagstiftningen. Vi finna således, att man haft full anledning antaga, att denna lagstiftning å många håll önskas, och att man inom ganska vidsträckta områden af vårt land anser, att densamma är behöflig.

Nu har man också, såsom vi af betänkandet finna, om icke precis så mycket i vårt land, så på andra håll, gjort erfarenheter om förmånen af de breda hjulringarne. Af Kungl. Maj:ts proposition se vi, att sådana föreskrifter, som här ifrågasatts, äro i den ena eller den andra formen meddelade i våra grannland Norge och Danmark och dessutom i Preussen, England, Österrike och Frankrike. I dessa länder har vunnits den erfarenheten.

Förslag till lag om bredare hjulringar å arbetsåkdon på landet.

(Forts.)

att föreskrifterna verkat gagneligt. Man har i sådant afseende införskaffat uppgifter, bland annat från Norge; där har genom försök, som på statens bekostnad verkställts, blifvit utrönt, att användandet af breda hjulringar och höga hjul icke blott sparar vägen och underlättar vägunderhållet, utan äfven medgifver ett fullständigare utnyttjande af dragkraften, så att på detta sätt under eljest lika förhållanden kunna transporterats större lass. I Danmark har vid undersökningar, som verkställts i närvaro af en svensk, hvilken utskickats för att taga del däraf, befunnits, att åkdon med bredare hjulringar ginge på väl hållen väg lika bra som åkdon med smalare hjulringar, men på sämre hållen väg vida lättare, och likaså har utrönts, att det å åkermark är lättare att framföra en vagn med breda än med smala hjulringar.

Men vi behöfva icke uteslutande hålla oss till de främmande erfarenheterna. Vi ha också gjort sådana i vårt eget land. Under den diskussion, som ägde rum i Riksdagen år 1904, betygades från Skåne, från Småland, från Jämtland och från Värmland, att de bredare hjulringarne vore synnerligen förmånliga. Hvad nu särskildt beträffar Jämtland, den provins, som jag för närvarande tillhör, så vill jag meddela, att under den rundresa, som jag förra sommaren gjorde i norra Jämtland, befolkningen, hvarhelst jag träffade samman med inbyggarne, frågade: när kommer den begärda lagstiftningen om bredare hjulringar? Det har nämligen visat sig, att man i Jämtland känt stort behof af en sådan lagstiftning. Man har försökt att reda sig genom enskilda öfverenskommelser, men det går icke. De försök, som gjorts med bredare hjulringar, hafva visserligen också där slagit synnerligen väl ut; men då man icke kan tvinga alla att vara med därom, blir det alltid några, som köra sönder vägarna med de smalare hjulen, och därför går det icke genom enskild sammanslutning. På denna stående fråga, som jag i nästan hvarje socken, som jag genomreste, möttes af, kunde jag naturligen endast svara, att Riksdagen begärt en dylik lagstiftning och att det väl därför vore anledning antaga, att den skulle snart komma.

Jag vill tillika påpeka, att i Jämtland och, efter hvad jag tror, äfven i andra delar af vårt land i de orter, som gränsa intill Norge, man på grund däraf, att för angränsande delar af Norge bredare hjulringar äro föreskrifna, nödgats för att kunna fara in i Norge anskaffa åkdon med bredare hjulringar. I alla dessa orter betygar man med en mun, att man funnit sig synnerligen väl häraf. Jag kan ock tala om, att jag i somras besökte en landtbrukare i norra Jämtland, som har ett jämförelsevis stort hemman och bland annat verkställt stora mossodlingar. Han sade, att han lagt sig till med åkdon med bredare hjulringar och att han funnit detta vara mycket förmånligare än åkdon med smalare sådana samt i längden billigare, enär icke på långt när så stor nötning ägde rum som förut, samt att det tillika kräfde mindre dragkraft.

Nu har här invändts, att den föreslagna lagen icke skulle vara tillräckligt anpasslig, icke lämna tillräcklig möjlighet för vederbörande att ordna saken efter olika orters behof. Jag kan dock ej finna annat, än att man sökt ställa på det sätt, att saken skulle kunna ordnas så, som hvarje ort behöfver. Konungens befallningshafvande skall förordna i ämnet, men Konungens befallningshafvande har icke rättighet att förordna utan vidare, utan skall förut höra landstingen och de väghållningsskyldige — icke vägstyrelserna, såsom en talare sade. Det synes mig vara alldeles gifvet, att, därest de väghållningsskyldige mera allmänt uttala, att de icke vilja hafva några föreskrifter i ämnet, Konungens befallningshafvande icke heller meddelar några sådana, och därest i något särskildt fall Konungens befallningshafvande det oaktadt skulle utfärda dylika föreskrifter, är ju Konungens befallningshafvande icke sista instans, utan besvär kunna anföras hos Kungl. Maj:t. Det är väl sannolikt, att rättelse därigenom vinnes. Någon som helst fara för att lagen i praktiken skulle komma att tillämpas på orter, där den icke behöfves, tror jag ej föreligger. Men det synes mig å andra sidan vara fullkomligt oriktigt, att de orter, där lagen ej behöfves, skola hindra de orter, som lifligt önska föreskrift om bredare hjulringar på arbetsåkdon, från att kunna begagna sig af ifrågavarande förmån. Min tanke är, att man litet hvarstades skulle finna sig väl, om man öfverginge till åkdon med bredare hjulringar. Men äfven om så icke skulle vara, är det enligt mitt förmenande alldeles oriktigt att förhindra de orter i vårt land, som verkligen vilja begagna hjulringar med större bredd, från att göra det. Detta skulle ju för öfrigt strida mot hvad Riksdagen själf begärt genom sin skrifvelse af år 1904.

Nu var det en talare, som beträffande § 4 framställde den anmärkningen, att föreskrift borde meddelas, att redan förefintliga åkdon med smalare hjulringar finge begagnas, till dess de blefve utslitna. Ja, mina herrar, det är ju alldeles omöjligt att stadga något sådant; det är ju icke godt att veta, om ett arbetsåkdon, sedan det under någon tid begagnats, är gammalt eller nytt. Det är för kontrollens skull omöjligt att föreskrifva dylikt. Det önskemål, åt hvilket denna talare gaf uttryck, nämligen att de gamla vagnarna borde få begagnas, till dess de blefve utnyttjade, har man i stället sökt tillmötesgå på det sätt, att man föreskrifvit en ganska lång öfvergångstid, hvilken af utskottet blifvit ytterligare förlängd. Kungl. Maj:t hade föreslagit högst 5 år, men utskottet hemställer, att öfvergångstiden skall kunna utsträckas ända till 7 år, och jag tror, att man måste medgifva, att denna tid i allmänhet bör vara fullt tillräcklig.

För min del tror jag, att, därest Andra Kammaren nu i likhet med hvad Första Kammaren redan har gjort tager konsekvenserna af Riksdagens skrifvelse år 1904 och godkänner den föreslagna lagen, man på många orter i vårt land skall blifva synnerligen belåten därmed. Särskildt gäller detta i Jämtland, ty där önskar man i alla trakter lifligt en sådan lagstiftning. Vi hafva — jag

Förslag till lag om bredaren af hjulringar å arbetsåkdon på landet.

(Forts.)

Förslag till lag om bredden af hjulringar å arbetsåkdon på landet.

(Forts.)

säger detta till talaren på västgötabänken — i Jämtland alldeles tillräckligt med småbrukare, hvilka dock alla vilja hafva denna lag; ja, jag kan säga, att vi i Jämtland nästan icke hafva annat än småbrukare. Det är verkligen icke meningen, att man med denna lag skall tillgodose de stora godsägarna. Snarare är det så, skulle jag tro, åtminstone att döma efter diskussionerna i lagutskottet, att det är dessa, som mest hålla emot.

På grund af hvad jag nu anfört, skall jag be att få yrka bifall till den föredragna paragrafen, dock med den ändring, som föreslagits af herr Zetterstrand. Jag är icke någon vän af denna ändring, men jag vill dock, då den antagits af Första Kammaren och man möjligen äfven här önskar den, icke motsätta mig densamma. Jag hemställer alltså om bifall till paragrafen med den ändring, som herr Zetterstrand föreslagit.

Med herr Widén instämde herrar *Forsberg, Lundblad och Johansson* i Rönnå.

Herr Juhlin: Jag har instämt med herr Carl Persson i hans yttrande och har därför icke så mycket nytt att anföra. Då han emellertid talade hufvudsakligen ur småbrukares, jordtorparens och med dem jämförliga personers synpunkt, skulle jag äfven beträffande de större jordbrukarna, åtminstone för de delar af landet, där jag känner förhållandena, vilja säga, att de nog betacka sig för den ifrågasatta lagstiftningen.

Jag kan icke förstå den siste ärade talarens yttrande, att det skulle vara så mycket lättare att framföra vagnar med större bredd på hjulringarna. Jag kan icke förstå annat, än att dessa vagnar måste blifva tyngre och gröfre, och det är då alldeles klart, att de också måste blifva tyngre att köra. Om man skulle komma upp till en sådan hjulbredd, som här omnämnas, eller 12 cm., så föreställer jag mig, att det skulle blifva jämnt lass att köra tomma vagnen på landsvägen, synnerligast då väglaget är dåligt. Jag vill icke bestrida, att å sådana platser i vårt land, där man icke har några distanser, utan stationer eller städer ligga i närheten, så att man endast har en kort väglängd att köra, det kan vara lämpligt att använda så breda hjulringar. Men för större delen af vårt land, där man har långa vägar att köra till stationer och städer, vill jag påstå, att denna lag är alldeles olämplig.

I lagförslaget är föreskrifvet, att, om särskilda omständigheter därtill föranleda, undantag beträffande bredden å hjulringar må kunna göras för viss del af ett landstingsområde. Detta är, må jag säga, ganska underligt. Man kan ju komma med ett åkdon från den trakt af landstingsområdet, där smala hjulringar äro tillåtna, till den del af landstingsområdet, där så smala hjulringar äro förbjudna. Hvad skall då blifva följden af en sådan föröroring? Den kan endast föranleda till oändligt mycket trasel och trakasserier, och jag kan icke förstå, att det skulle vara

behöfligt. Jag hyser den uppfattning, att hela denna lag hvarken är nyttig eller nödig. Om den i någon landsända är af behöfvet påkallad, må det blifva en lag, som äger giltighet endast för den landsändan. Det finnes ju redan speciallagar för Norrland, och man bör därför äfven i detta fall kunna stifta en sådan lag; hvad Jämtland vidkommer, om så skulle behöfvas, men låta öfriga delar af landet, som icke vilja ha en dylik lag, blifva därifrån befriade.

Herr talman, jag yrkar afslag på utskottets hemställan.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Alfred Petersson: Herr talman, mina herrar! Efter talarens på skaraborgsbänken afslagsyrkande och de många instämmanden, som följde på detta afslagsyrkande, kan det synas tämligen lönlöst att spilla många ord på denna lag, då det helt visst kanske af de flesta här anses vara afgjordt, att lagen skall och måste falla. Jag kan dock för min del icke låta saken få därvid bero, utan ber att få yttra några ord i frågan.

Den hemliga kraften, såvidt jag kunde förstå, i herr Carl Perssons yttrande liksom anledningen till de många instämmandena i hans yrkande låg helt visst däri, att han förstod att slå på strängar, som alltid lätt vibrera i denna kammare, och det med all rätt. Han talade om, att denna lag skulle omöjliggöra tillvaron, som han sade, af småtorpare och egnahemsinnehafvare eller med ett ord de små jordbrukarne. Ja, man kan måla på olika sätt. Ibland kan man göra det hvita till svart och det svarta till hvitt o. s. v. Jag skulle vilja vända om saken och säga: om denna lag för några i vårt land är af synnerligt stort värde och synnerligt stor betydelse, är det just för de mindre jordbrukarne. Och jag skall här söka bevisa detta mitt påstående.

Väghållningstungan är fördelad såväl på de små som de stora jordbrukarne. Men hvem är det, som kör med de stora och de tunga lassen? De komma från de stora industriplatserna framförallt, men också från de stora ägendomarne. I trakten omkring dessa, där köras tunga lass fram, och därigenom är det också, som vägarna blifva sönderkörda. Men det är en annan sak också och det är, att just de, som ha den svagare dragkraften, de små djuren, de behöfva framför allt, för att kunna taga det mesta möjliga på sina lass, just sådana vagnar med hjul, som äro försedda med breda hjulringar. Man tror emellertid, att vagnar med smala hjulringar skulle gå lättare, och att man med dessa skulle med användande af samma dragkraft kunna framföra tyngre lass än med vagnar, försedda med bredare hjulringar. De verkliga undersökningar, som i detta afseende äro gjorda, visa dock raka motsatsen. Jag skall be att få anföra några resultat af sådana undersökningar enligt anteckningar, som jag har här i min hand. Det har gjorts en rad försök vid en försöksanstalt för jordbruk, och därvid har man lagt på de använda försöksvagnarne en viss last, uppgående till 920 eller således omkring 1,000 kg. Och så körde man med detta

Förslag till lag om bredningen af hjulringar å arbetsäddon på landet.

(Forts.)

Förslag till lag om bredden af hjulringar å arbetsåkadon på landet.

(Forts.)

lass på olika vägbanor, vägbanor, som voro jämna och släta, och vägbanor, som voro belagda med mer eller mindre löst grus. Hvad blef nu resultatet af dessa försök? Man använde i ena fallet mycket smala hjulringar med en bredd af endast 4 cm. och i andra fallet hjulringar af omkring 15 cm. bredd. Resultatet visade, att både å den vägbana, där marken var fast, och å den, som var mera lös i ytan, kunde man med samma dragkraft föra fram betydligt större lass, när man använde hjul med breda än med smala hjulringar. Vid dessa försök bytte man om hjulen, men begagnade sig för öfrigt af samma vagnar. Det visade sig därvid, att man kunde med samma dragkraft med användande af breda hjulringar föra fram i ett fall 255 kg. mer än med användande af smala, i ett annat fall 218 kg. mer, och i ett tredje fall 240 kg. Herrarne förstå, att här är icke fråga om annat, än att försöken gjordes med helt vanliga lass. Hvad visar nu detta? Jo, att om man har svag dragkraft, behöfver man framför allt använda något större bredd på hjulringarne för att kunna föra fram tyngre lass.

Detta är dock icke det egentliga motivet, hvarför man bör bereda en ort, som anser sig behöfva det, möjlighet att verkligen utfärda bestämmelser om användande af större bredd på hjulringarne, utan det verkliga motivet är det — och det är af alla erkänt, det har icke bliifvit af någon motsagdt, såvidt jag hört — att de breda hjulringarne betydligt mera spara vägarne än de smala. Detta behöfver man icke hafva någon erfarenhet om. Ty det säger den ringaste eftertanke, att så måste vara förhållandet. De smala hjulringarne gräfva sig djupare ned i och skära sönder vägarne, hvilket gör, att vägarne blifva både svårare och besvärligare att underhålla.

Om herrarne hade tillfälle att gå igenom allt det material, som kommit in med anledning af den Riksdagens skrifvelse, som ligger till grund för detta lagförslag, som inkommit i form af yttranden från Konungens befallningshafvande i länen, från vägstyrelserna och t. o. m. från kommunalstämmorna, så skulle herrarne se, hvilken samstämmighet med få, mycket få undantag, som rådt i de inkomna uttalandena från olika orter, och hvilken liflig längtan som gör sig gällande, att ett sådant lagförslag som detta måtte komma till stånd. Det betonas från många håll, att det är omöjligt att hålla vägarne i fargillt skick, med mindre man får bredare ringar å hjulen.

Herr Widén har talat om förhållandena där uppe i Jämtland. Jag har här i min hand en öfverenskommelse, som afslutats mellan varuafsändare och varuemottagare i detta landskap. För att råda bot på de missförhållanden, som ägt rum, därför att man användt för smala hjulringar, blef det af de väghållningsskyldige tillsatt en vägkommitté, och denna kommitté försökte att åstadkomma förningar mellan dem, som afsände varor med förbönder, för att på den vägen tvinga fram användning af bredare hjulringar. Man har icke så goda kommunikationer där uppe i Jämtland som här

ner, hvarför långväga transporter få ske med förbönder. Jag har här i min hand, som sagdt, en sådan öfverenskommelse mellan en hel del affärsmän och firmor i Jämtlands län. Och jag skall be att få läsa upp ett par paragrafer ur denna öfverenskommelse. Det heter där: »Sedan det visat sig å allmänna vägen Krokomböllinge, att bruket af breda hjulringar förbättrat vägen, så att den blifvit jämn och spårfri samt att både hästar och formän såväl som allmänheten därpå haft stort gagn, hafva undertecknade, speditörer och varuafsändare, ingått följande öfverenskommelse, som vi lofva att obrottsligt hålla.

»Från 15 nästa aug. skola vi hålla strängt fast vid att å vägen Östersund—Ström icke afsända s. k. forlass på andra lastvagnar än sådana, som äro försedda med breda hjulringar, samt allvarligt arbeta för att sådana ock måtte komma i allmänt bruk.»

Och så förbinda de sig att hålla öfverenskommelsen.

Detta visar, att det finnes en liflig öfvertygelse hos befolkningen och tro på, att breda hjulringar äro förmånligare än de smala, framför allt därför att de spara vägarne mera än de senare. Och man söker, som sagdt, att få folk att lägga sig till med breda hjulringar, äfven om detta i brist på lagstiftning i ämnet skall ske med sådana medel som de nyss nämnda.

Nu är ju denna lagstiftning i alla delar sådan, att den kan afpassas efter de olika länens eller orternas kända behof. Jag kan icke tänka mig, att någon länsstyrelse i ett län, där vägstyrelsen säger: »vi anse oss icke behöfva en sådan lagstiftning och förordning i detta fall», och där landstinget säger på samma sätt, jag kan icke tro, säger jag, att Konungens befallningshafvande i ett sådant län kommer att utfärda någon förordning med bestämmande af viss bredd på hjulringarne. I sådana fall har Konungens befallningshafvande visat sig ha känsla för folkmeningen i orten och respekterat de önskingar, som uttalats af såväl de vägghållningsskyldige som dem, hvilka ha något att säga i landstinget.

Men hvarför skall man hindra de län, de orter, där det finnes ett allmänt känt behof, att få en sådan förordning utfärdad? Det kan jag icke förstå.

Jag kan således med hänsyn till dessa förhållanden och det ganska enstämmiga kraf, som kommit fram från största delen af landet, icke se annat, än att det vore mycket välbetänkt af Andra Kammaren att bifalla detta lagförslag, som i allt fall är tillmätt så, att det icke kan komma att lägga några band på befolkningen mot dess vilja. Jag ber herrarne betänka sig mer än en gång, förrän herrarne rösta för afslag på det föreliggande lagförslaget.

Herr Karlsson i Mo: Herr talman, mina herrar! Herr Carl Persson kritiserade nu föreliggande lagförslag ganska skarpt och sökte påvisa till hvilka kostnader och oegentligheter tillämpningen af detsamma skulle föranleda särskildt för småbrukare. Men när man gör sina beräkningar, bör man såvidt möjligt är

Förelag till lag om bredden af hjulringar å arbetsäskan på landet.

(Forts.)

Förslag till lag om bredningen af hjulringar å arbetsåakdon på landet.

(Forts.)

taga med alla faktorer. Och härvidlag har man att taga i betraktande de besparingar i vägunderhållet, som en sådan lag som den nu föreslagna skulle komma att medföra. På tal därom yttrade en ledamot af Första Kammaren år 1904, då fråga var före där, att ensamt för Skåne skulle årligen kunna inbesparas flera millioner kronor å den dyra våghållningen, om en dylik bestämmelse om hjulringarnes bredd komme till stånd och efterlefdes. Jag förmodar, att åfven där finnas småbrukare och att åfven dessa skulle komma i åtnjutande af omnämnda inbesparingar.

Här är icke fråga om någon allmän lagstiftning. Meningen är ju endast att bereda särskilda orters våghållningsskyldige möjlighet att hvar för sig kunna träffa öfverenskommelse i denna sak. Efter nu föreliggande förslag skulle det ju ankomma på Konungens befallningshafvande att, efter landstingets och de våghållningsskyldiges hörande, afgöra, huruvida man skall utfärda dylika bestämmelser. Anses fördelarne öfvervägande, ja, då vore det väl önskligt, om man kunde lagbinda denna sak. För att visa, hvilken betydelse en sådan reform skulle ha för de bygder, som jag har åran att närmast representera, skall jag be att få uppläsa ett utlåtande af kronofogden Cederberg ifrån Östersund, som finnes intaget i ett lagutskottsbetänkande från 1904 och lyder:

»Allmänna vägarne inom fögderiet åro mycket svåra att underhålla. Å allmänna vägen t. ex. mellan Östersund och Ström, en sträcka på c:a 10,5 nymil, framgå den tid marken är bar dagligen omkring och minst 50 s. k. forlass (stundom 100 och däröfver) om c:a 800 å 1,000 kg. tyngd, hvilket för en tid af 7 månader utgör minst 10,500 lass, men sannolikt är antalet större. De fordon, som begagnas, åro försedda med smala, 2 å 4 cm. breda hjulringar, oftast mycket slitna, så att de uppgräfvat vägen, som om den uppriktats med tallriks- eller kloharivar. Allt det arbete, som nedlägges på vägens hållande i farbart skick, är så godt som förgåfves, och våghållningsskyldige kunna icke hålla den i godt skick under sådana förhållanden, åfven om de ståndigt låge ute på vägarbete. Tänker man på fosterlandets försvar, om ofridsdagar skulle komma, så synes det omöjligt för både artilleri- och tross för öfriga vapenslag att kunna komma fram å vägen norrut från Östersund.

Enda räddningen för vägarne är, om bruket af breda, 8 å 10 cm. hjulringar på lastvagnar kunde införas, men svårigheten att på öfvertygelsens väg komma dårhån är oerhördt stor och torde det ej heller lyckas. Erfarenheten från Norge har visat, att en reform i motionens syfte skulle blifva till fördel för vägen och såväl dragare som forbönder samt allmänheten.

I syfte att genomföra en sådan reform har här i orten bildats en s. k. vägkommitté, som på allt möjligt sätt arbetat för genomförandet af denna reform och som såsom förslag för inköp af åkdon med breda hjulringar erhållit från Hammerdals tingslag 2,000 kronor, från Lits tingslag 2,000 kronor och af stadsfullmäktige i Östersund 2,000 kronor eller tillsammans 6,000 kronor. Största delen af anslaget är använt till inköp af lämpliga lastvagnar med

breda hjulringar, men försäljningen har gått synnerligen trögt, och hindret har hufvudsakligen varit brist på lämplig lagstiftning. Kommittén har dock lyckats med hjälp af intresserade personer att å vägen Krokom—Föllinge, omkring 60 km., få reformen hufvudsakligen genomförd. Resultatet har varit förvånande godt för vägen, och förbönderna ha varit belåtna.»

»Motionen är ett nödrop från befolkningen i Jämtland, och vi bedja, att Riksdagen må behjerta vår nöd i detta afscende, och hoppas på bifall till motionen samt att Kungl. Maj:t därefter må framlägga för Riksdagen lämpligt lagförslag. Oss synes frågan vara mycket enkel, och vi tänka, att den erfarenhet, som vunnits i Norge, skall utan så stor utredning eller bevisföring kunna anses tillräcklig såsom skäl för bifall till motionen.»

Ja, som redan är framhållet, så finnes det småbrukare äfven inom dessa trakter. Men jag vågar påstå, att de icke skola tacka herr Carl Persson för den tjänst han här försökt göra dem, då han ställt sig som deras förespråkare. Då man råkar tillhöra ett väghållningsdistrikt, där trafiken är mycket stor och där vägs-katten till följd däraf under vissa år gått upp till 2 kronor och därutöfver, då har man erfarenhet om att någonting bör göras för att lätta denna tunga.

Såsom redan blifvit påpekadt, finnas liknande bestämmelser, hvarom här är fråga, på många ställen utomlands. Inom Nordre Trondhjems amt i Norge, som delvis gränsar intill den trakt jag närmast har äran representera, är genom lag bestämdt, att vid körslor af lass intill 700 kg. på hjuldon skall hjulskenans bredd utgöra minst 8 cm., och vid körslor af lass, som är tyngre än 700 kg., skall hjulskenans bredd vara minst 10 cm. Denna lag har visat sig vara fördelaktig, och man undrar, hvarför icke samma bestämmelser skulle kunna få tillämpas på svenska sidan. Ja, man kan med skäl säga, att de väghållningsskyldige fått sig tilldelade alla skyldigheter, men inga rättigheter gentemot dem, som trafikera vägarna. En grundsats, som enligt mitt förmenande, äfven i vårt land borde komma att tillämpas, är den, att de vägfarande i någon mån borde ansvara för vägarnas bevarande. Att man här i Stockholm redan så tidigt som 1870, för att skydda de dyrbara gatorna, ansåg det nödvändigt i ordningsstadgan intaga föreskrifter angående hjuldons beskaffenhet, ansågs och anses helt naturligt. Samma behof med hänsyn till gjorda uppoffringar och förefintliga bärkrafter göra sig äfven gällande på landsbygden, åtminstone på vissa ställen af densamma.

Herr talman, på grund af hvad jag nu anfört, ber jag att få yrka bifall till den föredragna paragrafen med den af herr Zetterstrand föreslagna ändringen.

Herr Larsson i Klagstorp: Herr talman, mina herrar! Om man mot hvarandra väger de fördelar och nackdelar, som skulle bli en följd af denna lags antagande, tror jag för min del man skall finna, att nackdelarna äro flera än fördelarna. Fördelarna

Forslag till lag om bredden af hjulringar å arbetsåakdon på landet.
(Forts.)

Förslag till lag om bredden af hjulringar å arbetsåakdon på landet.

(Forts.)

skulle kunna sammanfattas däri, att vägunderhållet, med användning af större bredd å hjullötarna och till följd af den däraf förorsakade minskningen i slitningen af vägarna, skulle bli mindre. Det kan dock ifrågasättas, huruvida denna fördel skulle blifva så ofantligt stor, och om icke nackdelarna komma att bli så mycket större.

När man särskildt tänker på de små jordbrukarne i skogsbygderna och besinnar, att dessa måste använda sina vagnar till skogskörslor ofta å ojämn och backig mark, då förefaller det helt naturligt, att det måste erbjuda betydligt större svårigheter för en liten häst att framdraga en vagn med stora, tunga hjul än en liten lätt vagn. Har man däremot en god, jämn väg att framforsla lassen på, kan man antaga, att det går ungefär lika bra med bredlötade vagnar som med andra. Därjämte anser jag det vara olämpligt att vid skogskörslor ha hjul med breda lötar, emedan det är förenadt med större svårigheter att komma fram i skogarna med en vagn på sådana hjul än med en vagn, som har mindre hjul. Man kan också tänka sig det fallet, att man lastar på vagnen i skogen och sedan skall köra den ett stycke på en bygdeväg för att komma fram till närmaste station eller lastageplats. Hade man då den här lagen, och det således skulle vara viss bredd fastställd på hjullötarna, för att man skulle få begagna vägen för lassets framkörande, blefve följderna, att man antingen finge lasta om lasset, när man komme fram till bygdevägen, och där ha en vagn med bredlötade hjul till hands — och detta är naturligtvis förenadt med stora svårigheter — eller också att man redan i skogen finge lasta på den tunga vagnen, hvilket också möter stora svårigheter.

Hvad sedan öfvergångstiden beträffar, så anser jag den vara för kort. Det är förenadt med stora kostnader och utgifter för en landtman att anskaffa arbetsvagnar; sådana skaffar man sig blott hvart tredje, femte eller tionde år. Man kan då tänka sig, att en landtbrukare har en del gamla vagnar, som han vill begagna sig af för körslor i eget landtbruk, för hemforsling af gröda o. s. v. Då kan det hända, att, därigenom att denna lag blefve gällande för vägdistriktet, det för honom blefve omöjligt att få begagna dessa gamla vagnar, därest han för hemforsling af t. ex. gröda eller jordförbättringsmedel behöfde använda sig af en bygdeväg.

Nu säges det, att det ligger i länsstyrelsens hand att afgöra, om en sådan lag skall antagas för ett visst landstingsområde, men att vederbörande väghållningsdistrikt och väghållningsskyldige skola höras, för att den skall bli gällande. Jag undrar dock, i huru många fall de små väghållningsskyldige skulle bli i tillfälle att uttala sin mening i denna sak. I vanliga fall utses på kommunalstämma de ombud, som skola vara representanter i vägstyrelsen, men därvidlag tror jag hvarken torpare eller småbrukare bli utsedde till representanter i en sådan styrelse. Följden kan då bli den, att en sådan vägstyrelse ålägger dessa småbrukare sådana utgifter, som de icke ha råd att vidkännas.

Jag tror således, att nackdelarne bli större än fördelarne, och då jag dessutom icke varit med om att skrifva till Kungl. Maj:t och begära ett sådant lagförslag, anhåller jag att få yrka afslag å den föredragna paragrafen.

Förslag till lag om bredden af hjulringar å arbetsåkdon på landet.

(Forts.)

Herr Ström: Herr talman, mina herrar! Jag skulle hafva kunnat instämma uti de uttalanden, som här förut gjorts, dels af herr Widén, dels af herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, dels ock af herr Karlsson. Men jag anser dock, att jag bör för kammaren uttala hvad jag i denna sak känner till från min ort, och jag skall därför be att få säga några ord.

Från de närmaste trakterna intill min hemort, min socken och grannsocknarna — jag vet icke hur långt ifrån, men åtminstone de två närmaste socknarna — har man alltid förspört, att befolkningen är mycket angelägen om att få en sådan lag till stånd. De ha alltid frågat där uppe: »huru går det med lagen om breda hjulringar?» »Skola vi aldrig få den?» »Hvart har den tagit vägen, har den alldeles kommit bort?»

Hvad särskildt beträffar att man här talat så mycket om de små brukarne, så vill jag påpeka, att där uppe äro vi allesammans sådana små jordbrukare. Det är högst få, som ha mer än en häst och mer än ett arbetsåkdon. Jag håller dock före, att det just för dessa små skulle vara lämpligt att få en sådan lag. Ty hvad blir följen, om vi få en sådan lag? Jo, helt säkert, att vägarna icke komma att se ut som de nu göra efter ett regn eller vid källossning, utan vägarna komma då att bli mera jämna. Nu vet hvar och en, att om man får köra med hjuldon på en väg, som är jämn, så, vare sig hjulringarna äro bredare eller smalare, gör det ingenting till för det tyngre eller lättare gåendet.

Det har här också framhållits, att vagnarna skulle bli så oformligt tunga, om man skulle ha lötarna och hjulringarna breda. Jag kan icke för min del finna, att detta skulle medföra så afsevärdt större tyngd på kördonet, än om detsamma i stället vore försedt med smalare hjulringar, och ännu mindre inverka på lassets hela tyngd, sedan man nämligen börjat köra tyngre lass — åtminstone har jag fått den uppfattningen, att så är förhållandet där uppe i min hemtrakt. Jag tror, att litet hvar af erfarenhet känner till, att sedan järnvägarna kommit på närmare håll i en trakt, är det icke längre fråga om att på hjuldonen köra exempelvis 500 kg., utan 1,000 till 1,200 kg. är det vanliga man vid forköring lägger på enbettsåkdon — åtminstone är det så i min hemtrakt. Om man då, sedan regn fallit, eller, som jag nämnde, efter källossning, reser efter en väg, som blifvit trafikerad af så tungt lastade fordon, skall man få se hjulspår af 2, kanske 3 decimeters djup. Då kan jag försäkra, att det är tungt att köra fram ett lass. Hade man i stället breda hjulringar, skulle det icke bli så djupa spår, utan vägen skulle hålla sig mera jämn, och det skulle då onekligen gå lättare både att trafi-

Förslag till lag om bred- den af hjul- ringar å ar- betsäkdon på landet.

(Forts.)

kera och underhålla densamma. Jag kan således icke finna annat än att de, som här ömmat så mycket för de små, för deras dragare och hjuldön, gjort sig skyldiga till en fullständig öfverdrift, ty deras resonemang håller icke streck.

Om vi vidare tänka på den form, i hvilken lagen är framställd, så finna vi, att den är helt och hållet frivillig: ingen, som icke anser sig behöfva den, kan få densamma sig påtvingad. Och det behöfver i detta fall icke vara ett helt län, utan om endast två eller tre socknar inom länet anse, att det är onödigt för dem att tillämpa lagen, så behöfva de icke antaga densamma. Nyss hafva vi antagit lagar, som angå hela Norrland och vissa delar af Dalarne, men där finnas inga undantag gjorda, utan de måste tillämpas under alla förhållanden. Här är endast fråga om att där någon finner med sin fördel förenligt att ha en sådan lag, blir den gällande, eljest icke. Man har fruktat, att Konungens befallningshafvande skulle kunna påtvinga de väghållningsskyldige en sådan lag. Men jag kan för min del icke förstå, hvad Konungens befallningshafvande skulle hafva för intresse i att i detta fall tvinga någon. Jag kan således icke alls inse, att någon sådan fara förefinnes.

När så är förhållandet, så kan jag icke finna annat, än att denna lag skall vara till nytta. Visserligen skulle jag i lagen önskat någon bestämmelse ungefär liktydig med den, som t. ex. tillämpas i Norge; där är det nämligen så, att, om icke ett lass öfverstiger en viss tyngd, man har rättighet att utan vidare köra på vägarna med åtminstone vanliga fyrhjuliga äkdon. Här är ingenting bestämdt med afseende på den saken, men det hade som sagdt varit önskligt, om någon bestämmelse i det fallet funnits. Det oaktadt anser jag icke, att man för den sakens skull bör motsätta sig lagens antagande. Skulle det visa sig, att en sådan bestämmelse som den, jag nyss syftade på, blefve nödvändig, så går det ju lätteligen an att framdeles få ett sådant tillägg.

På grund af hvad jag i korthet anført ber jag att få yrka bifall till § 1 med det tillägg, som här förut blifvit gjordt af herr Zetterstrand.

Herr Jansson i Krakerud: Herr talman! Då jag begärde ordet, tänkte jag påpeka de svårigheter, som äro förenade med att med breda hjulringar köra i skogar, särskildt på stenig mark, men redan föregående talare hafva nämnt därom, och följaktligen vill jag icke uttala detta på nytt igen.

Men jag ber att få fästa uppmärksamheten därpå, att det vill synas mig, som skulle vi kunna komma öfverens om det här utan några vidare tvistigheter. Ty för det första nämnde herr Widén, att det finnes åtskilliga trakter, på hvilka man blifvit fullt öfvertygad om att det vore utmärkt bra att använda bredare hjulringar än dem som nu användas, och för min del tror

jag också, att detta i många fall är förenadt med fördelar. Men han nämnde också, att åtskilliga personer redan praktiserat detta, att ha bredare hjulringar, och att de funnit, att detta vore alldeles utmärkt bra. Herr jordbruksministern anförde också liknande exempel och vitsordade, att man på vissa trakter vore fullkomligt belåten med att använda breda hjulringar. Den siste ärade talar-
 ren, herr Ström, sade, att alla de, som bo där uppe, där han vistas, äfven de mindre jordbrukarna, kommit öfverens om att det var riktigt att ha breda hjulringar på vagnarna. Hvad är det då, som hindrar dessa jordbrukare att göra sina hjulringar bredare och begagna sådana? Talaren frågade: hvarför skall Ni hindra oss från att få till stånd en sådan här lag, som vi vilja hafva? Jag däremot frågar: hvarför skall Ni lägga denna lag på oss, som icke vilja ha den? Ni kunna ju i Eder ort vara öfverens om att hafva så breda hjulringar, som Ni vilja. Hvarför skola vi då hafva denna lag? Låt oss hafva våra förhållanden för oss, ty vi äro likaså öfvertygade om att de äro bra. Men jag vill, att denna förändring, om den skall ske, skall ske så smäningsom, så att man slipper nära på ruinera en del mindre hemmansägare. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på att en vagn räcker väl minst i 20 år, och om man då helt nyligen låtit göra sig en eller två nya vagnar, så skall man, när lagen kommer till stånd, taga sönder hjullötarna och göra nya sådana och köpa nytt järn och sätta på nya hjulringar. Detta är icke småsaker för en mindre hemmansägare, och jag kan för min del icke finna, att det är någon förtjänst med allt detta. Om således herrarna där uppe i Norrland och Dalarne vilja hafva breda hjulringar, så var så god och gör det. För min del vill jag icke lägga hinder i vägen för det. Om man t. ex. fått klart för sig, att jordbrukarna icke förstå sig på att sköta sin jord rätt, icke går man då i författning om att skriva lagar, huru jorden skall skötas, utan man skaffar väl personer, som lämna undervisning om fördelarna af det eller det förändrade bruknings-sättet. Om det verkligen skulle vara så, att fördelar äro förenade med denna nu föreslagna förändring, så tror jag, att under tidernas lopp hemmansägarna skola af sig själfva inse dessa fördelar, ty dessa personer bruka ju icke vara så sena i att iakttaga något, som de hafva fördel af. Jag tror således, att det är bäst, om denna lag för närvarande afslås, och om det här finge till en början frivilligt praktiseras på de ställen i landet, där man redan är öfverens om att det *kan* praktiseras. Herr Carlsson i Mo upplyste visst, att det i hans trakt skulle gjorts en öfverens-kommelse om att tillämpa en sådan här lag som den, hvilken nu är föreslagen. Finge man praktisera med det, och finge man på andra orter se, att resultatet däraf vore bra, så är det naturligt, att man också där vidtager samma åtgärder. Det är således klokast att nu afslå lagen och låta utvecklingen afgöra denna fråga såväl som många andra frågor, som uppgifvas medföra fördelar för jordbrukarna.

Förslag till lag om bredningen af hjulringar å arbetsätkdon på landet.

(Forts.)

Förslag till lag om bredaren af hjulringar å arbetsäkdon på landet.
(Forts.)

Herr Lindblad: Herr talman! Det synes mig, som om vi började glida öfver till att alltför mycket lagstifta i detaljsaker. Snart nog börjar man väl lagstifta om hur man skall äta och dricka och hur man skall kläda sig. Vi äro nu inne på ett område, där man vill föreskrifva, huru vi skola färdas fram på vägarna, med breda eller smala hjulringar. Jag tror dock, att detta bör öfverlämnas åt hvars och ens egen smak och praktiska uppfattning. Vore förhållandet så, att här vore fråga om en verkligen behöflig sak, då kunde vi väl icke tvifla på att icke de praktiska jordbrukarna, som själfva draga bördan af vägunderhållet, också skulle finna det vara med egen fördel förenadt att lägga sig till med de bredare hjulringarna, och då behöfde herrarna alls icke lagstifta om den saken. Och vore den föreslagna förändringen såsom det påstås till fördel för både större och mindre jordbrukare, då kunna herrarna vara lika så förvissade, som att jag står här, att dessa redan af sig själfva skaffat sig bredare hjulringar. Men detta är en nyhet, som, enligt hvad jag för min del är öfvertygad om, icke kommer att medföra verkliga fördelar. Det är visserligen sant, att det finnes vissa orter, särskildt i bergslagstrakterna, där man brukar köra fram med uteslutande enbettsäkdon och där körsvennerna hafva för regel att följa ett och samma körspår, hvarigenom vägen blir uppspårad och djup. Men om man litet grand själf försöker reglera det där, så kan man undvika det, och det är min öfvertygelse, att detta går mycket bra för sig, om man blott har någon praktisk läggning och söker rätta sig efter omständigheterna. Det kan ju vara förhållandet, att man på vissa orter har t. ex. djup mosand i vägbanan, och i sådana trakter, som äro besvärade därmed, förser man sig ju gärna med breda hjulringar. Men hvarför man då skall lagstifta för en hel provins, det kan jag icke fatta. Jag är alldeles öfvertygad, att, om det på vissa orter vore så ypperligt att få dessa breda hjulringar, befolkningen själf, när den blir uppmärksamgjord på fördelarna, så småningom komme att öfvergå till dessa; man slipper då att lagstifta och man slipper tvånget. En sådan öfverbevisning kan alldeles bestämdt fås fram utan lagstiftning, och detta anser jag vara mycket klokare.

Här har också framhållits, att det skulle vara de stora godsägarna och lastkörarna, som fördärfvade vägen och försvårade vägunderhållet för de små jordbrukarna. Ja, då finner jag det ganska märkvärdigt, att just Första Kammaren varit redo att bifalla förslaget, så nytt som det är, ty detsamma skulle väl då snarast få anses riktadt mot dem. Men vi hörde dessutom herr Carl Persson och likaså en talare från Skåne här framhålla, att de för sin del ingalunda kände sig öfvertygade om att förslaget vore till fördel för de *mindre* landtbrukarna, och jag kan själf lika litet se det så. Skulle så verkligen vara förhållandet, är jag öfvertygad om att dessa mindre landtbrukare nog skola skaffa sig de bredare hjulringarne, utan att man behöfver lagstifta därom.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag skall be att få yttra några ord, då det var på reservation af mig och några andra ledamöter i lagutskottet, som den ifrågavarande riksdagsskrifvelsen kom till stånd. Herrarna få väl i alla fall medgifva, att frågan om vägunderhållet här i landet är mycket ensidigt ordnad. Man har ålagt vissa personer att underhålla vägarna, men icke lagt någon förpliktelse på dem, som skola begagna vägarna.

Nu sade den siste talaren: hvarför skall man lagstifta om allt möjligt? Ja, att vissa personer skola underhålla vägarna, det är något, som man redan lagstiftat om. Med nyssnämnde talares uppfattning kunde man ju säga: låt hvar och en underhålla vägarna bäst han vill. Men om man nu i alla fall å ena sidan ålägger vissa personer att underhålla vägarna, då är det väl å andra sidan billigt, om man anser, att också de, som begagna dessa vägar, skola ikläda sig vissa förpliktelser, så att de icke oskäligen fördyra kostnaderna för dem, som skola underhålla vägarna. Nu är det emellertid ur riksdagssynpunkt en olycka här i landet, att förhållandena på olika orter äro så ytterst olika. Hvar och en vill gärna lagstifta för hela landet, så att det skall bli så öfver hela riket, som det lämpar sig blott för hans hemort, och de, som icke få majoritet för sin önskan att blifva af med hvad de anse för ett missförhållande på sin ort, de komma att få behålla detta. Nu är det nog så, att på de flesta ställen här i landet behöfver man kanske icke denna lag. Men alldeles säkert är också, att, om herrarna läst de papper, om hvilka herr jordbruksministern talade, så skola herrarna se, huru nödvändig en sådan här lag är för vissa orter, särskildt sådana, som icke äro begäfvade med lifliga järnvägs- eller vattenkommunikationer. Där sådana kommunikationer finnas, går det tyngre godset på dessa vägar, men på andra orter skall forsling af tyngre gods alltid ske på landsvägarna. Då kommer den befolkning, som finnes på dessa orter, att bli oskäligt betungad med vägunderhållet och få vidkännas onödiga kostnader. Man tycker kanske, att en hjulring är en liten sak, men lägger man ihop alla hjulringar i hela landet och det arbete, dessa uträtta på vägarna, så finner man nog, att detta är en stor ekonomisk fråga, som går löst på millioner, så att det är inga småsaker. Det har sagts, att lagen skulle blifva så betungande för de små jordbrukarna. Men om de små jordägarna vilja begagna vägarna så, att de köra sönder den för sig och andra, så kommer det surt efter för dem själfva både vid begagnandet och underhållet af vägen.

Jag tror, att detta är en sak, som bör ordnas efter de lokala förhållandena, och jag kan icke förstå, huru herrarna kunna tro, att det skulle kunna falla någon Konungens befallningshafvande in att i onödan pålägga sådana här föreskrifter. Landstingen skola ju höras, de väghållningsskyldige skola också höras. Och Konungens befallningshafvande skall helt säkert aldrig skrida till lagens tillämpning, annat än när ett verkligt behof föreligger. Jag ber också att få fästa uppmärksamheten därpå, att det icke

Förslag till lag om bredningen af hjulringar å arbetsåtköden på landet.

(Forts.)

Förslag till lag om bredden af hjulringar å arbetsåkdon på landet.

(Forts.)

är nödvändigt, att dessa föreskrifter skola gälla för hela länet, de kunna göras gällande för endast vissa orter däriinom, ja, t. o. m. endast för en viss väg. Om vi t. ex. tänka på vissa industrier, som föranleda körslor af mycket tungt gods, såsom sten och järn, o. s. v., så har man nu icke i sin makt att ålägga körning med breda hjulringar, utan man får opåtaladt köra sönder vägen huru mycket som helst. Ofta anställas härför förbönder, som köra de tunga lassen med vanliga vagnar och förstöra vägen totalt. Men dessa stackars landtbrukare och andra, som skola underhålla vägen, de stå alldeles rättslösa häremot, de ha icke i sin hand något medel att kunna ålägga vederbörande att fara bättre fram och icke alldeles i onödan köra sönder vägen.

Det finnes också en synpunkt, som herrarna kanske icke alla observerat, nämligen att det finnes en latitud, inom hvilken Konungens befallningshafvande, efter vederbörandes hörande, får bestämma, huru breda hjulringarna skola vara. Här är ju bara fråga om att arbetsåkdons hjulringar icke få vara under 7 eller öfver 12 cm. breda. Det skulle då i tillämpningen kunna bli på alldeles samma sätt, som det brukas på många ställen i utlandet, där man stadgat, att endast alltefter forornas tyngd bestämmas större bredd på hjulringarne. Det kan ju tänkas, att äfven små jordbrukare ibland köra stora tyngder, men därför att de äro små jordbrukare, böra de icke få köra sönder vägen.

Det är ju också så, att en viss öfvergångstid medgifves, och jag tager för gifvet, att denna lag skall blifva synnerligen välkommen på de få orter, där densamma först tillämpas; de skola där så småningom vänja sig vid den och finna, att den är bra. Att man för närvarande verkligen icke skulle behöfva den här lagen för hela riket, det bör icke utgöra något skäl, hvarför man skulle förkasta den och därmed för de län eller de delar af vissa län, där en sådan lag verkligen skulle fylla en uppgift, omöjliggöra att komma till rätta med detta missförhållande.

Herr Zetterstrand lär ha föreslagit ett tillägg till paragrafen; jag var borta, när han gjorde detta, men jag vet i alla fall, hvad tillägget gäller, och jag skall därför be att få förena mig med det yrkande, som han gjort.

Herr Hörnstén instämde häruti.

Herr Eriksson i Elgered: Herr talman! Ja, det är nu så, att herr Carl Persson alltid brukar här föra de små böndernas talan, och jag kan därför förstå, att herr Carl Persson äfven denna gång är ytterst rädd på deras vägnar. Jag tror dock, att han något för starkt målade i svart, när han sade sig tro, att de små jordbrukarna och torparna och sådana personer skulle rent af gå under i och med denna lags antagande. Han satte också i fråga, huruvida dessa små jordbrukare och torpare hade dragare, som kunde draga dessa åkdon med bredare hjulringar. Jo, herr Carl Persson, jag tror nog, att de hafva sådana. Ty om också hjulen, på grund af att lötarna och ringarna blifva

något bredare, gå något tyngre, så är det å andra sidan säkert, att vägarna skola med tiden i stället blifva jämnare, och blifva vägarna jämnare, så gå icke hjulen så djupt ned i vägen, och detta blir i motsvarande grad en lättnad. Jag tror därför icke, att denna fara är så stor, som herr Carl Persson föreställde sig. Frågan blir sålunda denna: den svårighet, som ligger i de tyngre åkdon, hvilka denna lag skulle föra med sig, kan den uppvägas af några förmåner, och hvar ligga de i så fall? Ja, herr jordbruksministern har mycket riktigt framhållit dem, de ligga i det lättare vägunderhåll, som i så fall skulle uppstå. Det in natura vägunderhållet hvilat nu på Sveriges jordbrukare och kommer nog länge att göra det. Under sådana förhållanden måste man se till, att man gör allt hvad göras kan, för att det skall bli lättare att underhålla vägarna, och det kan väl icke bestridas, att bredare hjulringar bidraga till ett lättare vägunderhåll, ty de hafva större yta att röra sig på än de smala hjulringarna och trycka därför icke så djupt.

Nu sade herr Lindblad: men om det nu är så förmånligt för jordbrukarna att hafva bredare hjulringar, hvarför skaffa de icke sig sådana själfmant? Ja, det kunde man säga, ifall *alla* dessa, som nu köra på vägarna, också hade skyldighet att underhålla dem och om icke den stora afundsjukan existerade. Men nu är det så, att alla kostnader och svårigheter för in natura underhållet härvidlag hvilat på jordägarna, som måste underhålla vägarna. Om man därför å ena sidan väger de svårigheter, som med denna lag, sedan den en gång blifvit antagen, skulle uppstå, och å andra sidan de förmåner, som skulle komma i synnerhet jordbrukarna till godo, så tror jag, att förmånerna skola bli så vida öfvervägande, att vi kunna vara med om lagen.

Men det finnes en annan sak här, och det är den öfvergångstid på 3 och 7 år, hvilken stadgas i § 4 af förslaget. Jag undrar just, om icke denna tid är för kort och ägnad därigenom ådraga våra jordbrukare rätt stora kostnader. Ty det är icke blott fråga om järnet i dessa hjulringar, utan det gäller också lötarna, och jag tror, att härigenom skola kostnaderna blifva tämligen stora. Vore det såsom herr Ström sade, eller att man vanligen hade endast ett enda arbetsåkdon, då ginge det väl an. Men det är nog i stället så, att man, äfven om man tillhör de mindre landtbrukarna, måste vara försedd med flera arbetsåkdon, och under sådana förhållanden blir det nog rätt stora kostnader att förändra hjulbredden. Jag skulle därför, herr talman, vilja föreslå den ändring af § 4 — låt vara, att man nu behandlar § 1 — att i denna paragraf 4 i stället för siffrorna 3 och 7 måtte insättas siffrorna 6 och 14, eller dubbelt mot hvad som står, hvarigenom paragrafen skulle få följande lydelse: »I förordnande skall bestämmas viss dag för dess ikraftträdande; och må den dag ej sättas tidigare än 6 eller senare än 14 år från det förordnandet gafs.» Jag ber, herr talman, att, då § 4 föredrages, proposition må framställas på detta mitt yrkande.

Förslag till lag om bredningen af hjulringar å arbetsåkdon på landet.

(Forts.)

Förslag till lag om bredden af hjulringar å arbetsåkdön på landet.

(Ports.)

Herr Åkerlund: Herr talman! Det är ju klart, att man i ett ämne sådant som detta icke kan stifta en lag, som passar lika bra för alla orter i riket. Också hör man ju här, huru olika ljud det i denna fråga kommer från dessa skilda orter. Min åsikt i denna fråga är emellertid den, att om en bygd, till följd af brist på väglagningsämnen eller därför att bygdens invånare hafva ofantligt långa vägsträckor att underhålla, skulle anse sig behöfva någon ändring i fråga om hjulringarnas bredd, då må denna ort icke hindras från att införa en bestämmelse därom. Jag får likväl helt och hållet sluta mig till det förslag, som herr Zetterstrand här framställt, eller att om en ort bestämmer, att bredden på hjulringarna skall vara den eller den, så skola icke invånarna på en annan ort, där man har smalare hjulbredd, vara underkastade böter, ifall de med sina arbetsåkdön resa genom denna ort, där det finns bestämmelser om större bredd på hjulringarna. Detta är ju alldeles riktigt, ty annars skulle ju en massa trakasserier kunna uppstå alldeles i onödan.

Här har talats om att en massa småbrukare, som icke så mycket begagna sina åkdön på allmänna vägar, skulle komma i svåra omständigheter genom en bestämmelse om bredare hjulringar. Jag vågar säga, att jag har speciellt inom lagutskottet framhållit just denna sak, och därför hafva vi också kommit öfverens om att öka öfvergångstiden från de af Kungl. Maj:ts föreslagna tre åren till sju år, och jag undrar, om den tiden är för kort. Skulle man verkligen med skäl kunna visa, att öfvergångstiden är något för kort, så vill jag gärna vara med om en längre öfvergångstid, men jag tror, att den af utskottet föreslagna är någorlunda tillräcklig.

Ja, jag skall icke upptaga tiden vidare, utan endast hemställa därom, att man icke måtte vara så förfärligt förskräckt för detta förslag, ty Konungens befallningshafvande skall ju först höra de väghållningsskyldiga, vägstyrelserna o. s. v., och jag är alldeles fullkomligt öfvertygad därom, att ingen befallningshafvande i hela Sveriges land skall bestämma, att bredare hjulringar än de förut använda skola komma i fråga, därest de väghållningsskyldigas pluralitet och landstingen sagt, att det icke behöfves. Därför kommer naturligtvis denna större bredd på hjulringarna i fråga endast i det fall, att de, som hafva med underhållet af vägar att göra, anse, att sådant är nödigt. Jag tror icke, att det är någon fara eller någon risk för de små i samhället, om man får sådana här bestämmelser införda, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag rörande denna paragraf.

Herr Hammarström: Herr talman! Den här oppositionen mot lagförslaget synes mig vara ett slags försök att drifva gäck med Kungl. Maj:ts regering. Andra Kammaren har ju begärt lagförslaget i fråga, och då så är, synes det mig vara synnerligen märkvärdigt, om Andra Kammaren skulle afslå lagförslaget, sedan Första Kammaren godkänt det; det synes mig vara bra besynnerligt.

Gentemot herr Jansson i Krakerud, som framhöll, att man kunde genom frivilliga öfverenskommelser få sådana här bestämmelser till stånd, ber jag att få erinra om det tungt vägande skäl, som för en lag i det här syftet anfördes, när det första förslaget kom fram, eller att denna frågas ordnande icke berodde så mycket på de väghållningsskyldiga själfva, ty de kunde för sin del reda sig med saken efter eget skön, utan därpå, att, enligt hvad det framhölls, från främmande trakter kommo in personer, som körde tunga foror och körde sönder landsvägarna; sedan hade de väghållningsskyldiga att laga vägarna och sätta dem i stånd utan att därtill få något bidrag af dem, som kört sönder vägen. Ett sådant skäl bör man taga hänsyn till, och för öfrigt bör man vara konsekvent, så att, när man begärt en lag, och det sedan framläggdes ett förslag därtill, som icke egentligen kan sägas vara obilligt, man då icke gör sig skyldig till den inkonsekvensen att afslå detta förslag. Jag ber därför att få yrka bifall till förslaget i denna punkt.

Förslag till lag om bredningen af hjulringar å arbetsåkdon på landet.
(Forts.)

Herr Jansson i Djursätra: Herr talman! Jag vill icke förneka, att det ju kan finnas trakter, där en lag sådan som denna kan vara både nödig och nyttig. Jag tänker härvid särskildt på Norrland och Dalarne, dessa stora landsträckor, hvars representanter under senare tider begärt att få för sig särskild lagstiftning i vissa ämnen och som också i allmänhet lyckats få sådan.

Om nu för dessa landsändar en sådan lagstiftning som den ifrågavarande skulle vara af behofvet påkallad, då kunde det ju gå an att börja försöken med dessa landsändar. Men då man vill tvinga en sådan lagstiftning på hela riket och i synnerhet på oss i södra och mellersta Sverige, hvilka icke anse oss ha något behof af densamma, då förefaller detta åtminstone mig motbjudande och betänkligt. Hade emellertid lagen varit riktad hufvudsakligen mot sådan trafik, som uppenbarligen fördärfvar och sliter ut vägen, då skulle jag i allt fall icke hafva något emot den. Men nu är det icke blott fråga om sådana fall, ty meningen är ju att nu införa en lagstiftning, som icke endast gäller för den trafik, som jag nyss nämnde, utan så snart man med ett arbetsåkdon färdas på en allmän väg utan att därvid göra densamma den ringaste skada, så skall man i alla fall, om man därvid endast använder för smala hjulringar, vara underkastad den risken att böta från 5 till 100 kr., och detta måste väl kunna anses vara både onödigt och minst sagdt obilligt.

Nu har det af talaren å dalabänken sagts, att det för småfolket i Dalarne skulle vara synnerligen önskvärdt att få en sådan här lagstiftning, och han tillade, att fastän dessa småbrukare och småbönder i Dalarne i allmänhet köra endast med en häst och fastän hästarna äro små, lägga de dock på lass, som äro så tunga, att de gå upp till 100 å 150 pund — jag använder nu icke uttrycket kilo. Ja, det kan ju hända, att det är så. Men sådana hästar, det försäkrar jag herr Ström, har småfolket, åtminstone i min

Förslag till lag om bredden af hjulringar å arbetsåkdon på landet.

(Forts.)

hembygd, icke godt om. Skall det vara enbettahästar, som ha förmågan att draga dylika lass, förutsätter det i allmänhet, att de tillhöra bönder, som äro mera burgna än dem, vi hänföra till småbönder, torpare, egnahemshafvare och deras vederlikar. Rätt ofta få dessa till dragare använda sina kor, en och annan har möjligtvis en oxe eller en mindre stark häst, men icke kan man väl tänka sig, att man till sådana dragare lämpligen kan använda tunga åkdon med mycket breda hjulringar. Och för öfrigt torde icke dessa små jordbrukare göra någon skada på de allmänna vägarna. Vanligtvis bor ju småfolket i utkanterna af samhällena, dit som oftast mycket dåliga vägar leda. De ha icke mycket med den allmänna trafiken att skaffa. De transporterar kanske ut sin mjölk till något mejeri eller någon station samt sin spannmål till närmaste kvarn, och de besöka en eller annan gång någon handelslägenhet. Nej, det är icke dessa, som fördärfva våra vägar eller som köra tunga lass, men ändå skulle nu denna lag lända äfven dem till efter rättelse och de skulle fördenskull tvingas att använda sådana åkdon, som i denna lagen föreskrivas. För min del kan jag icke anse sådant vara rimligt eller resonligt. Om lagstiftningen riktade sig mot den svåra trafik, som står i sammanhang med industriella anläggningar, mot tunga skogskörslor, körningar för bergsbruk och dylikt, som nästan alla årstider, oberoende af hurudant väglaget är, förekomma och där lassen vanligtvis äro mycket tunga, då skulle jag för min del ingenting ha sagt därom, utan jag skulle ha ansett en sådan lagstiftning vara behöflig. Antagas kan ock, att om en landtbrukare har ägor på ömse sidor om allmän väg och sålunda vid brukningen af jorden nödgas köra antingen bara tvärt öfver den allmänna vägen eller endast ett kortare stycke å densamma, skulle han härför kunna ådömas böter enligt denna lag, därest hjulringarna på arbetsåkdonen icke hölle den föreskrifna bredden; ty lagen talar ej om åstadkommen skada genom körning, utan om böter, »då hjulringarna å de arbetsåkdon, som användas å allmän väg, endast understiga visst mått». En lagstiftning, som innebär så olämpliga bestämmelser och enligt hvilken personer kunna straffas för forseelser af sådan art, jag här antydt, kan jag icke, åtminstone icke i dess nuvarande form, vara med om att förorda, och jag ber därför att få yrka afslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets hemställan.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Alfred Petersson: Herr talman! Jag ber att få yttra ett par ord särskildt med anledning af hvad herr Jansson nyss anförde.

Han började sitt anförande med att förklara, att han icke ville förneka, att det i vissa trakter af vårt land kunde behövas en sådan lag som den nu ifrågavarande, men strax därpå sade han, att man ville tvinga på dem där nere i södra Sverige denna lagstiftning. Jag kan icke riktigt följa herr Janssons tankegång därvidlag. Det är ju så, att detta lagförslag blifvit lagdt på det sättet,

att det anpassar sig efter förefintliga lokala behof i de olika orterna. Här är icke fråga om att tvinga på dem, som bo i Skaraborgs län, en dylik lag, ty om detta läns målsmän i detta fall, nämligen de väghållningsskyldige och landstinget, på sammanträde säga, att de icke vilja ha lagen, så behöfva de icke heller underkasta sig densamma. Lagen är således lagd just på det sätt, som herr Jansson i första delen af sitt anförande ansåg vara önskligt. Här är icke fråga om något tvång. Vi hafva ju mycket få lagar af denna art, som så kunna anpassas efter de olika orternas speciella behof.

Vidare talade herr Jansson om dessa små, hvilkas intressen vi alla — jag räknar mig också till dem — vilja främja, särskildt de små landbrukarnes intressen, och han sade, att icke är det dessa, som endast ha en häst eller till äfventyrs köra med kor, som förstöra vägarne. Nej, det är det icke, men dessa få dock taga del i underhållet. Det är de större jordbrukarne, som med sina tunga lass fördärfva vägarne, och därför är det också dem, som lagen förnämligast afser. Men hvem tillkommer nyttan? Jo, väghållningsskyldige, dem, som äro skyldige att underhålla vägarne. Det är odisputabelt.

För öfrigt är det min uppfattning, att våra småbrukare och små hemmansägare nu börjat vakna och följa med sin tid. Jag tror icke, att en sådan lag som denna af dem i allmänhet skall betraktas såsom ett tvång, ty de äro eller blifva sannerligen ganska snart öfvertygade om, att det är med deras egen fördel förenligt att förse vagnarne med breda hjulringar.

Herr Jansson sade vidare, att man skulle få böta, äfven om man endast kör tvärs öfver en väg och icke har tillräckligt breda hjulringar. Men, mina herrar, nog är väl detta att konstruera upp härvidlag och måla spöken på väggen. Jag kan åtminstone icke finna annat.

Herr Lindblad och herr Jansson i Krakerud sjöngo här båda på samma sång. De höllo före, att om allmänheten blir öfvertygad om att det är nyttigt och bra att ha breda hjulringar, ja, à la bonne heure, då kommer man i alla händelser att skaffa sig sådana, äfven utan lagstiftning. Men, mina herrar, hvart leder väl en sådan argumentering? Då skulle vi icke behöfva lagstifta någonting alls i vårt land. Nog äro vi öfvertygade om litet hvar, att det är bra att ha goda vägar, och då skulle man ju kunna säga: låt folket af denna sin öfvertygelse om nyttan och betydelsen af goda vägar drifvas till att skaffa sig sådana och hålla dem i ordning, och låtom oss icke lagstifta om den saken; och vidare i fråga om skydd för äganderätten skulle man ju kunna säga, att vi alla äro öfvertygade om att det är mycket rätt och viktigt, att hvar och en får behålla sin egendom, så att någon lagstiftning skulle icke heller där behöfvas. Men nu lagstifta vi ju i alla fall om vägar, och mot dem, som inkräkta på äganderätten. Det finnes alltid en hel del folk, som trots det, att flertalet äro öfvertygade om att det är nyttigt och bra att ha sådana körredskap, som här föreslås, när det är tunga lass, i alla fall icke kan öfvertygas

Förslag till lag om bredningen af hjulringar å arbetsätkdon på landet.

(Forts.)

Förslag till
lag om bred-
den af hjul-
ringar å ar-
betsåkdön på
landet.

(Forts.)

därom, utan tycker, att det af en eller annan anledning är onödigt, och det är med hänsyn till dessa, som vi lagstifta.

Herr Ström: Herr talman! Jag har begärt ordet endast med anledning af hvad herr Jansson i Djursätra senast yttrade. Han tycktes antaga, såvidt jag kunde fatta, att jag hade öfverdrifvit, då jag talade om lasskörningen. Men jag hade verkligen icke öfverdrifvit något alls, och jag skulle vara mycket tacksam, om herr Jansson komme upp till våra bygder — han skulle då få se, att man körde icke blott 1,200, utan till och med 1,500 kilogram med en enda häst.

Mot herr Jansson i Krakerud, som klagade öfver att man skulle påtvingas denna lag, ber jag endast få säga det, att jag för min del icke har begärt annat, än att vi, som vilja ha lagen, skola få den, och att de, som icke vilja ha den, skola slippa den. Sådan är ju också lagens mening.

Herr Lindblad: Herr talman! Jag vill blott yttra några få ord.

Jag kan för min del icke godkänna herr jordbruksministerns bevisföring, ty om det skulle vara så, att vissa orter behöfde denna lag, och att nu kraf ställts härfpå särskildt från Norrland, vore det väl icke orimligt, att vi finge äfven en norrlandslag på detta område, liksom vi i går höllo på att diskutera en arrendelag och en vanhäfdslag särskildt för Norrland. Och hvarför icke då skriva lagen så, att den enbart skall tillämpas i Norrland, men icke annorstädes, där man ej vill hafva lagen?

Vidare är det ju alldeles påtagligt, att det ingalunda är de, som köra fram med små lass och till dem ha fina smala hjulringar, som fördärfva vägarne, utan de, som ha stora lass. Då borde man väl ålägga dem, som köra *de tunga lassen*, att hafva den större hjulbredden och icke med lagen betunga den mindre jordbrukaren, som kanske far fram med endast några få säckar spannmål eller hvad det kan vara.

Jag kan i denna fråga åberopa mig på min egen erfarenhet, då jag vet, att det i ett väghållningsdistrikt i södra Nerike är mycket vanligt, att man kör med enbetsåkdön och städse håller ett och samma hjulspår. Men som de samtidigt ha mycket dåligt grus, hafva de svårt att hålla vägarne i tillbörligt skick. Emellertid har vägstyrelsen där gått i författning om att skaffa en sten-kross, och jag är öfvertygad om, att sedan man börjar använda makadamiserad sten till sina vägar, kommer man snart under fund med att det icke är hjulringarnes fel, om vägarne äro dåliga, utan att det ytterst berott på väglagningsämnet.

Det är på grund af dessa skäl jag ber att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Jansson i Djursätra: Herr talman! Det är med anledning af herr statsrådet och chefens för jordbruksdepartementet

anmärkning mot mitt yttrande, som jag begärt ordet. Jag vill med anledning häraf särskildt framhålla, att, om ett landsting för sin del går med på att införa en sådan lag, och om Konungens befallningshafvande utfärdar föreskrifter om dess tillämpning, det är gifvet, att den lagen riktar sig icke blott mot de trafikanter, som transporterar mycket tunga varor på vägarne och därigenom fördärfva dem, utan den gäller likaväl för småfolket, som högst obetydligt använder vägarne och som vid ingen årstid fördärfvar dem, och detta finner jag onödigt, ja, obilligt och orättvist.

Hvad herr Ström beträffar, nämnde han, att det skulle vara önskvärdt, om jag komme upp till Dalarne för att se, hurudana åkdon och hästar man där har. Jag har emellertid icke betviflat herr Ströms uppgifter, utan jag tror, att de äro sanna, men efter hvad jag af en hans länskamrat har hört, lär det förhålla sig så, att herr Ström själf icke använder — trots mycket tunga lass och små hästar — annat än smala hjulringar.

Förslag till lag om bredden af hjulringar å arbetsåkdon på landet.

(Forts.)

Herr Jansson i Krakerud: Herr talman! Jag kan endast beklaga, att det icke måtte finnas någon länsman i Dalarne, ty i annat fall skulle han naturligtvis väcka åtal mot dem, som köra lass på 1,500 kilogram med en enda häst. Det kan väl icke tänkas ett större djurplågeri i hela vårt land än hvad som förekommer där uppe.

Härmed var öfverläggningen slutad. Därunder hade yrkats: 1:o) godkännande af utskottets förslag till lydelse af förevarande paragraf oförändradt, 2:o) godkännande af förslaget med det af herr Zetterstrand under öfverläggningen föreslagna tillägget därtill, och 3:o) afslag å utskottets berörda förslag. Herr talmannen, som nu framställde propositioner å dessa yrkanden, förklarade sig anse det under 2:o) upptagna yrkandet hafva flertalets mening för sig. Votering begärdes emellertid, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition antagits det under 3:o) omförmålda yrkandet, nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner lagutskottets förslag till 1 § i lag om bredden af hjulringar å arbetsåkdon på landet med det af herr Zetterstrand under öfverläggningen föreslagna tillägget därtill, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit utskottets berörda förslag.

Förslag till lag om bred- den af hjul- ringar å ar- betsåkdon på landet.

(Forts.)

Omröstningen utvisade 83 ja mot 77 nej; och hade kammaren alltså godkänt utskottets förslag till 1 § med det af herr Zetterstrand under öfverläggningen föreslagna tillägget därtill.

2 och 3 §§.

Godkändes.

Kungl. Maj:t hade föreslagit, att 4 § skulle erhålla följande lydelse:

I förordnande skall bestämmas viss dag för dess ikraftträdande; och må den dag ej sättas tidigare än tre eller senare än fem år från det förordnandet gafs.

Enligt utskottets förslag skulle däremot paragrafen lyda sålunda:

I förordnande skall bestämmas viss dag för dess ikraftträdande; och må den dag ej sättas tidigare än tre eller senare än sju år från det förordnandet gafs.

Sedan paragrafen föredragits, lämnades på begäran ordet till:

Herr Widén, som anförde: Herr talman, mina herrar! Som herrarne finna, hade Kungl. Maj:t föreslagit en öfvergångstid af 3 till högst 5 år, men detta har utskottet tyckt vara för ringa svängrum och i stället föreslagit 3 till 7 år. Och nu har det ju här föreslagits, att man skulle utsträcka detta till dubbelt med afseende å såväl minimi- som maximitiden.

För min del vill jag yrka bifall till utskottets förslag i denna del; och jag vill särskildt fästa uppmärksamheten på att det under vissa förhållanden torde blifva en alldeles för lång öfvergångstid, om den minsta, som i något fall kunde föreskrifvas, sättes till sex år. Jag vill nämna, att vid sammanträden, som jag hade i somras med befolkningen i norra Jämtland, därifrån det just framställts önskingar om att få denna lag, i fråga om öfvergångstiden i allmänhet uttalades önskvärldheten af att få en öfvergångstid, som vore ännu mindre än hvad utskottet här föreslagit, ja, på många håll ville man ha en öfvergångstid af ett år till högst tre eller fyra. Den öfvergångstid, som här är föreslagen, skulle enligt önskingarna där uppe blifva alldeles för lång. Det skulle också därigenom blifva försvaradt att inom rimlig tid få någon ordning på detta område. Skall man bestämma öfvergångstiden till t. ex. fjorton år, skulle icke något resultat ernås under hela denna långa tid, utan somliga skulle använda breda, andra smala hjulringar. Man måste därför sätta öfvergångstiden någorlunda begränsad. Och jag anser, att det bör kunna räcka med hvad utskottet föreslagit den till, nämligen sju år.

Jag skall på dessa skäl, som sagdt, be att få yrka bifall till utskottets förslag i denna del.

Herr Eriksson i Elgered: Herr talman! I alla händelser är icke 14 år — och det är dock det högsta — någon evighet. Om det också skulle dröja 14 år, innan lagen träder i kraft, så träder den dock i alla händelser i kraft inom den tiden. Och jag säger ännu en gång, att det är ingen evighet.

Hvad angår, att man ovillkorligen skulle yrka, att lagen skall så hastigt som möjligt träda i kraft, så ber jag dock herr landshöfdingen komma i häg, att man bör ej spänna bågen för högt, och att det är rätt många, som röstat mot förslaget. Och man bör härvid tänka på, att det i alla fall skulle åsamka Sveriges jordbrukare rätt stora kostnader, om öfvergången blefve för hastig och de således ålades att utbyta icke blott järnringarna, utan lötarna af trä å sina åkdon. Men om öfvergången dröjer något, så få de tillfälle att förbereda sig på hvad som komma skall och inrätta sig därefter samt, allteftersom åkdonen blifva skadade, rangera om dem och ställa allt på bästa sätt.

Jag vidhåller därför mitt yrkande.

Häruti instämde herrar *Lindblad*, *Lundblad* och *Jansson* i Edsbäcken.

Herr Widén: Herr talman! Jag skall be att få fästa uppmärksamheten därpå, att det här icke är fråga om att stifta en lag, som utan vidare skall gälla för hela riket — det har för resten förut påvisats — utan det är fråga om att Konungens befallningshafvande, efter befolkningens hörande, skola få rätt att fastställa hvad befolkningen själf tycker är bäst.

För min del har jag därför ansett, att man skulle kunna nöja sig med den öfvergångstid, som här är föreslagen. Men är det så, att herrarne vilja gå längre, särskildt i afseende å den längsta tiden, skall jag icke motsätta mig det. Men jag tycker, att hvad utskottet föreslagit skulle kunna räcka.

Herr Jansson i Krakerud: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning af herr Widéns yttrande. Han talade om några jordbrukare i Jämtland, som tyckte, att den här föreslagna öfvergångstiden vore för lång. Men icke skall väl hela landet rätta sig efter de åsikter, som man har i Jämtland, utan man får väl taga hänsyn till förhållandena på andra orter. Följaktligen ber jag att få förena mig i det yrkande, som framstälts af herr Eriksson i Elgered.

Herr Widén: Herr talman! Jag ber herrarne om öfverseende för att jag ännu en gång begärt ordet. Men gentemot den siste talaren måste jag erinra, hvad jag för öfrigt redan förut berört, att detta är icke skrifvet såsom befolkningen i Jämtland vill ha det, utan såsom utskottets ledamöter från andra trakter af landet velat hafva det. Skulle man tagit hänsyn till Jämtlandsbefolk-

Förslag till lag om bredaren af hjulringar å arbetsåtkdon på landet.

(Forts.)

ningens önsknningar, så skulle man hafva antagit en mycket kortare öfvergångstid, så kort som från ett till 3 år.

För min del vill jag emellertid upprepa, att jag icke har något emot, i fall herrarne vilja fastställa en längre öfvergångstid.

Herr Nilsson i Skärhus: Herr talman! Jag önskar, att öfvergångstiden utsträcker så långt som möjligt. Här har förut anmärkts, att Konungens befallningshafvande ej kunde utan landstingens och de våghållningsskyldiges medgifvande ålägga någon att förskaffa sig de bredare hjulringarne, men förhållandet är sådant, att Konungens befallningshafvande genom denna lags antagande kan efter vederbörandes hörande ändå mot deras vilja fatta beslut och därefter utfärda förordningar i ämnet. För min del skulle jag helst önska, att denna lag aldrig komme att tillämpas på den ort jag har äran representera. Då nu första paragrafen blifvit antagen och därmed hela lagen i princip, så, då det nu gäller öfvergångstiden, önskar jag den måtte utsträckas så långt som möjligt. Jag försäkrar herrarne, att, då denna lag kommer att tillämpas, en massa af trakasserier genom densamma blir en följd, fattiga personer komma att bötfällas, därför att de ej förmått skaffa sig de bredare hjulringarne.

Efter härmed slutad öfverläggning gaf herr talmannen propositioner å de därunder gjorda yrkandena; och godkände kammaren därvid utskottets förslag med den af herr Eriksson i Elgered under öfverläggningen föreslagna ändringen däri.

5—9 §§; *slutstadgandet; ingressen och rubriken.*

Godkändes.

Utskottets hemställan förklarades besvarad genom kammarens här ofvan antecknade beslut.

§ 7.

Härefter föredrogs lagutskottets utlåtande n:o 64, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utförande och nyttjande af elektrisk anläggning för telegrafering eller telefonering utan tråd.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Efter föredragning häruppå af Andra Kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 34, i anledning af väckt motion angående omorganisation af fältläkarekåren, begärdes ordet af

Herr Vahlquist, som yttrade: Vid ett föregående tillfälle under denna riksdag har jag antydningssvis framkastat tanken på en omorganisation af fältläkarekåren. Jag har vid genomläsandet af herr Kjellbergs motion härom funnit denna synnerligen beaktansvärd. Att ingående granska de i motionen angifna förslag till en dylik omorganisation anser jag ej vara för närvarande behöfligt. Jag vill endast framhålla, att motionen enligt mitt förmenande innehåller många goda uppslag till en dylik omorganisation, hvilken utan tvifvel skulle lända arméns hälsovård och sjukvård såväl under fred som vid verklig mobilisering till stort gagn. Att så skulle blifva förhållandet, därom har äfven utskottet funnit sig öfvertygad.

Under sådana förhållanden är det ju helt naturligt, att jag, herr talman, önskar framgång åt motionen och sålunda yrkar bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Jämlikt 63 § riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

§ 9.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr vice talmannen, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få hemställa, att kammaren ville besluta, att sammansatta stats- och bevillningsutskottets utlåtande n:o 12 sättas näst efter sammansatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande n:o 2 samt att lagutskottets utlåtande n:o 65 och lagutskottets utlåtande n:o 70, de båda sistnämnda i nu nämnd ordning, uppföras sist bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för nästa plenum.

Hvad herr vice talmannen sålunda föreslagit bifölls af kammaren.

§ 10.

Anmäldes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till dels Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 175, angående val af en suppleant för fullmäktige i riksgäldskontoret,

n:o 177, angående ordningsföreskrifter för landskommuner, och

n:o 178, angående undervisningen i landthushållning,

dels ock förordnande för vice härads höfdingen m. in. P. H. Santesson att vara suppleant för fullmäktige i riksgäldskontoret.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

n:o 145, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående afsättande af medel till pensionering af statens järnvägars personal;

n:o 146, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning af spårssystem och friplatser vid Albano järnvägsstation;

n:o 147, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning af en statsbana från Järna station å västra stambanan öfver Vagnhärad och Nyköping förbi Lunda till Norrköping;

n:o 148, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning af bibanor från norra stambanan till Skellefteå och Piteå, dels ock i ämnet väckta motioner;

n:o 149, i anledning af ej mindre Kungl. Maj:ts proposition angående anslag dels för ytterligare undersökningar angående den s. k. inlandsbanan, dels ock för byggnad af statsbana från Östersund till Ströms vattudal, än äfven i ämnet väckta motioner;

n:o 150, angående Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra, tredje, fjärde, femte, sjätte, åttonde och nionde hufvudtitlarna gjorda framställningar om anslag för beredande af extra lönetillägg för år 1907 åt vaktmästare;

n:o 151, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning af Malmöhus läns landstings upptagningsanstalt för sinnessjuka vid Lunds hospital;

n:o 152, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förvaltningsbidrag åt sjukkassor m. m.;

n:o 153, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående statsanslag till bestridande af hyresafgiften för åren 1907 och 1908 för lokal till den af föreningen för arbetarskydd i Stockholm anordnade permanenta utställningen af skyddsanordningar mot olycksfall och ohälsa i arbetet;

n:o 154, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde hufvudtiteln gjorda framställning beträffande anslag till veterinärundervisningen;

n:o 155, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter förre stationskarlsförmannen Per Perssons hustru Johanna Christina Persson, född Falkengren, från Malmö;

n:o 156, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af viss del af skillnadsarrende för förra militiebostället 1 mantal Edsberga n:o 4 i Östergötlands län;

n:o 157, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett till förra militiebostället ett mantal Ansta n:is 3 och 4 i Örebro län hörande jordområde;

n:o 158, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa delar af förra profossbostället $\frac{3}{4}$ mantal Flundrarp n:is 2 och 3 i Malmöhus län;

n:o 159, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Borgholms stad af jordområden från Borgholms kungsladugård i Replinge socken af Kalmar län;

n:o 160, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till Mörbylånga köping af ett till köpingen gränsande jordområde i Kalmar län;

n:o 161, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående rätt för Kalmar läns södra landsting att förvärfva postmästarbostället Stora Rör n:o 1 i Högrums socken af Kalmar län;

n:o 162, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af mark från förra länsmansbostället Mjogaryd Mellan-gård n:o 2 i Jönköpings län;

n:o 163, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af viss del af Kronobergs kungsgård i Kronobergs län; och

n:o 164, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående lönreglering för personalen vid statens järnvägar m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 13, i anledning af väckta motioner dels om ändring i vissa delar af lagen angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete, dels ock om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rättegångsbiträde åt genom olycksfall i arbete skadad arbetare;

n:o 14, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående löne- och pensionsreglering för småskolelärare och småskolelärarinnor; och

n:o 15, med hemställan om anvisande af ersättning åt sammansatta stats- och lagutskottets sekreterare och vaktbetjäning; samt

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 35, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående omorganisation af medicinalstyrelsen.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>K. Starbäck</i>	under 2 dagar fr. o. m. den 23 maj		
» <i>L. P. Mallmin</i>	» 2 » » » 23 » och		
» <i>O. A. Berg</i> i Staby	» 2 » » » 23 »		

Kammarens ledamöter åtskildes häruppå kl. 12,¹⁶ på natten.

In fidem

Herman Palmgren.